

פרקי רבי אליעזר

פרק ארבעה עשר

על ירידות ירד הקב"ה על הארץ וארו חן אחת בנן עדן ואחת ברור הפלגה ואחת בסדום ואחת בסנה ואחת בסיני ושתים בנקרת הצור ושתים באוהל מועד ואחת לעתיד לבא. אחת בנן עין סנין שנא' וישמעו את קול ה' אלהים מתהדך בנן לרוח היום וכתוב אחד אומר דודי ירד לגנו. ישב לו בדין אמת שופט צדק ואמת קרא לאדם ואמר לו למה ברחת מפני אמר לפניו שמעך שמעתי ורעדו עצמותי שנאמר את קולך שמעתי בנן ואירא כי עירום אנכי ואחבא. ואחבא מפועלי ואירא ממעשי כי עירום אנכי מצויו שנאמר כי עירום אנכי. מה היה לבושו של אדה"ר עור של צפורן וענן כבוד מכוסה עליו כיון שאכל מפירות האילן נפשם עור צפורן מעליו וראה עצום עורו ונסתלק ענן הכבוד מעליו שנאמר ויאמר מי הגיד לך כי עירום אתה המן העץ אשר צויתך וגו' אמר אדם לפני הקב"ה רבון כל העולמים כשהייתי לבדי שמא חסאתי לך אלא האשה שהבאת אצלי היא הדיחה אותי מדברך שנא' האשה אשר נתת עמדי היא גתה לי מן העץ ואוכל אמר הקב"ה לחוה לא דייך שחטאת אלא שהחטאת את האדם אמרה לפניו רבש"ע הנחש הסים את רעתי לחטוא לפניך שנאמר הנחש השיאני ואוכל והביא שלשתי גזר עליהם גזר דין מתשע קללות ומות והפיל את סמאל ואת הבת שלו ממקום קדושתן מן השמים וקצץ רגליו של נחש ואררו מכל החיה ומכל הבהמה ופקד עליו שיהא מפשיט את עורו פעם אחת לשבע שנים בעצבון גדול ויהא מוחב במעיו על הארץ ומאכלו מתהפך במעיו לעפר ומצירת פתנים ומות ונתן שנאה בינו לבין האשה שאתו רוצצים את ראשו אחר כל אלה המות ונתן לאשה תשע קללות ומות עוני דם מרתה ודם בתוליה ועוני הריון הבטן ועוני לידה ועוני גידול

באור מספיק

פרק יד שנים נקראים סדום. ואלוהם הוא מה היו שנים נקראים סדום כלל לא סדום רק פעם אחד כמו שמונים ומספר לקמן פרק מ"ו, גם על זה אבדן אהלאל שקצץ פרק ל"ט ארץ ירדע שניית שירד למצרים מה שלא חשב אדם כלל ולא נזכר שם כלל, אך האדם וזרע דרכו שש"ס הוא וכו', אדם נגן עדן ואחת ברור סגלם ואחת בסדום ואחת במצרים ואחת בסנה כסיני ואחת בנקרת סדום ושנים באוהל מועד ואחת לפניו לבא כסני' ילקוט בראשית ס' כ"ו ועי' אבדר"ל ערך ל"ד כמה מיונים : וספיקם באוהל מועד. בראשון כ"ז שמיני וספיקם כ"ז בסעודה במינוי סקנים ואש"ס של ארבעים שנים כיס מדבר עם משה אהרן שלא ירד סקנ"ס על סל"ך רק למעלה מעשרה אלא כלות פסחם שמיני (ו') ועלם ממנו גמרא תפוצתם סוכה כ' פ"א : ואחכא תפועלי. סי' ממי שכתבתי של פשיט כסנן הוא בראש ואני עכרתי על דבריו ונפלאם הפכירם לערך זה וספר גדול : ואירא תפשיט. סי' גם הפכירם נפלאם כי גדולה מאוד ולענן הפכירם כן ערך שמונים : כי פסחם אנכי מצויו. כי ספוקס בדבר וצובר עליו וכו' מיונס מוכנס ממי שאלו מוכסר : שנאמר כי פסחם אנכי. אהרן שדרשו פדלל כתיב כי פסחם אנכי, לומר שערך על אנכי כ' אלסין. וכו' באמרו (סנהדרין ל"א ב') אש"ר כיסר בעיקר סיס : כסות את דעתי. דרשו סנהם הסינא מלשון משיחו לדבר אחר הסורגל כחז"ל, דלא כיס נכאס לסם לפסח מענין סססם ופסח דאס כן מה סיס פסוקס חוס על סאלתו וס'. וכי כסילס ממי שכתב פסחם אוחס כיסס לריסס לשמוע לו אלא ודאי כמו שכתבתי : וגזר עליסס, אבדר"ל פרק א' כפס שמינים : סוחף. סי' שלל וכסוי כמו סחופי כסא (שנח ס"ו ב') : דס דקס. דססס דידס חולוס סן וכו' מדכתיב כיסס אריסס עלנכין. וסס גנמ' : ודס כפולסס. פ' סוס' כחולוס סס ד"ס עכר וכו' ל"ס א' ד"ס אוחס : וצינוי סרין. ססס עוכרסס סולוס סס על כסס (כ"י עכר) גם כסס סכאסס פספסס ססיס מוכרסס כל שלסס עוכרסס סכאססס דרשו. כן מדפסיב וסדוק : וצינוי לידס, מדכתיב כסלס סלוי : וצינוי גידול

גידול בנים ראשה מכוסה כאבל ואינה מנלת אותו אלא מונת ורצת
את אונה בעבר עולם וכשפתה שהיא משרת. את בעלה ואינה
נאמנת בעדות ואחר כל אלה המות. הוציא לאדם וגור עליו תשע
קללות ומות. קצר כחו מסומאת קרי. קצר קומתו בסומאת תשיש
המטה. זורע חטים וקוצר קוצים. מאכלו עשב הארץ כבהמה. ולחבו
בדאנה ומוזנו בזיע ואחר כל אלה המות. אם אדם חטא ארץ טה
חטאה שנאדרת אלא שלא הגידה המעשה לפיכך נתאדרה שבשעה
שבני אדם חוטאין מעבירות חמורות הוא שולח מגפה לבני אדם
ובשעה שבני אדם חוטאין מעבירות קלות הוא מכה את פירות הארץ
בעבור עונות בני אדם שנאמר אדורה האדמה בעבורך :

פרק חמשה עשר

רבי אליעזר אומר אני שמעתי באוני ה' צבאות מדבר. ומה דבר
ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המוות את המות ואת
הדע אמר הקב"ה שני דברים הללו נתתי להם לישראל אחת של
טובה ואחת של רעה. של טובה היא של חיים. ושל רעה היא של
מות. של טובה יש בה שני דרכים אחד של צדקה ואחד של חסד
ואליהו ז"ל מסוצע ביניהם וכשיבא אדם ליכנס אליהו מכריז ואומר
פתחו שערים ויבא נוי צדיק שומר אמונים ושמואל הנביא עמד בין
שני דרכים הללו ואמר באיזו דרך אלך אם אלך בשל חסד של צדקה
טובה ממנה. ואם אלך בשל צדקה של חסד טובה ממנה אלא מעיד
אני עלי שמים וארץ שאיני מניח את שתיהן ואקחם לעצמי. אמר
הקב"ה שמואל אתה עמדת בין שני הדרכים הטובים האלו הייך אף
אני נותן לך ג' מתנות טובות ללמדך שכל מי שהוא רוצה ועושה
צדקה וג"ח יורש ג' מתנות טובות ואלו הן חיים וצדקה וכבוד שגא'
רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד. ושל רעה יש בה ארבעה
פתחים ועל כל פתח ופתח שבעה שומרים מלאכים יושבים ארבעה
מבחוץ ושלושה מבפנים אלו שבחוץ רחמנים הם אלו שבפנים
אכזרים הם וכשיבא אדם ליכנס בפתח הראשון מלאכים הרחמנים
מקדימין אותו ואומרים לו מה לך ליכנס בתוך האש הזאת ומה לך
ליכנס בתוך הרשעים והגתלים שמע לנו ושוב בתשובה אם שמע דהם
מוטב ואם לאו הרי אומר להם אין חיים. בא ליכנס בפתח
השני ואומרים לו הרי נכנסת בפתח הראשון אל תכנס בפתח השני
מיד

באור מספיק

בנים. מדכתיב בנים שטוב מיוסר שלא היה נרדף לומר כי אם בעצם פלדו (כ"ר פ' ז').
ואת"ל שטאמר שייך גם בליש כמו שאלמו (מסדרין י"ט ז') גני יעקב מכל מקום סמי פס
בלש וכו' שאלמו (יבמות ס"ג ה) דיינו שמגדלות בנינו (רע"א טז) ובלש מכוסס כאלל.
יבוסס ללש בלש פדוסס (רע"א טז) : ואינס מגלחת אופס. אולי ז"ל ואינס מגלחת בלש
פי' שאין בלש מגלחת בלש אלא מוונת שאם זנאס אז מגלחת בלש כדכתיב וסרע בלש
כאלס : וגור עלי' תשע קללות כו'. כפי סג' שלפנינו לא מצינו לאדם תשע קללות כי
לא נמצא כפרטן כי אם שש אכל בילקוט בראשית סג' קר כחו קר קומסו סותלח כוכ
סומלח קרי סומלח חסמים חסמס זורע חטים וקוצר קוצים ומאכלו עשב סאלך כנסמס לחיו
כדלגס ומוזנו בזיע ואחר כל אלה המות ולפי סג' פוס כרי ס"ו קללות מסורשים : זורע
חטים כו'. שנאמר קוץ ודורדר סלמית לך פי' שאליו זורע חטים ילמיו קוצים : ומאכלו
עשב סאלך כנסמס. כי קודם סקללס כנס שלא סותר לו כשר כיוס אוכל סורעוים כדכתיב
סנס נפסי לכם כל עשב זורע זרע. וסעשב כיוס מאכל סנסמס וסמיוס ואחר סקללס סוכרת
ללכול עשב כנסמס :

מיד מלאכים הרחמנים מקדימין אותו ואומרים לו מה לך להיות מרוחק
מתורת אלהים שיהיו קורין אותך סמא ובורחים ממך שמע לנו ושוב .
אם שמע להם מוטב ואם לאו הרי אמר להם בהם אין חיים . בא
ליכנס בפתח השלישי ואומרים לו הרי נכנסת בפתח ראשון ושני
מה לך ליכנס בפתח שלישי מיד מלאכי הרחמנים מקדימין אותו
ואומרים לו מה לך להיות מחוק מספר חיים לא טוב לך שתהיה
חקוק מהיותך מחוק שמע לנו ושוב אם שמע להם מוטב ואם לאו
אוי לו ולראשו . בא ליכנס בפתח רביעי ואומרים לו הרי נכנסת
בפתח שלישי אל חכנס לפתח רביעי מיד מלאכי הרחמנים מקדימין
אותו ואומרים לו הרי נכנסת לכל הפתחים הללו ולא שמעת וישבת
עד עתה הקב"ה מקבל השבים עד עתה הקב"ה מחל לעונות וסולח
ואומר בכל יום שובו שנא' שובו בנים שובבים אם שמע להם מוטב
ואם לאו אוי לו ולסולו . אמרו האכזרים הואיל ודא שמע תצא רוחו
שנאמר תצא רוחו ושוב לאדמתו ועליהם הכתוב אומר הן כל אלה
יפעל אל פעמים וגו' . וכן הוא קורא לאליעזר אמר לו הקב"ה האתה
עשית את עצמך כחוט המשולש חייך אף אני קורא עליך זה המסוק
תמים תהיה עם ה' אלהיך :

פרק ששה עשר

על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל
נמילות חסדים . על התורה מנין דכתיב בה אמר ה'
אם לא בריתי יומם ולילה . וכתוב אחר אומר לא ימוש ספר התורה
הזה מפני והגית בו יומם ולילה . על העבודה מנין דכתיב ותפלת
ישירים רצונו . מה היא העבודה זו תפלה שכן מצונו בדניאל דאמר
יהיה ריוש אלהך די אנת פלח ליה בחדירא . וכי יש עבודה בבבד
ארא וזו תפלה . ועל נמילות חסדים לחתנים מנין אנו לומדים מהקב"ה
שהוא בעצמו גמל חסד לאדם ולעזרו אמר הקב"ה למלאכי השרת
בא וגמול חסד לאדם ולעזרו וירד הקב"ה ומלאכי השרת לגמול חסד
לאדם ולעזרו . אמר הקב"ה תביבה לפני נמילות חסדים מובחים
ועולות שעתידין ישראל להקריב לפני על גבי הסוכה שנאמר כי
חסד הפצתי ולא זבח . רבי יוסי אומר מנין אנו למדן שבעת ימי
המשתה מיעקב אבינו בשנשא את לאה עשה שבעת ימי המשתה
שנא' מלא שבוע זאת ונאספו כל אנשי המקום לגמול חסד עם יעקב
שנאמר ויאסוף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה אמר להם
הקב"ה אתם גמלתם חסד עם יעקב עבדי אני אגמול ואחן שכרכם
בעולם

באור מספיק

פרק שו וזן סוף קורא לאליעזר . כמאמר סוף חפשי ולא מלאכי ואלהי ואין מוסר ,
ולדעתי נראה שר"ל בן סורקנוס אמר זה על ששם כמו שאמר בתחלת הפרק ר"ל
אמר אני שמעתי ס' ואמר שאלתי המלאכים כי שנים על שלשה פסחים מזכירם לכל אדם
ס קראו וזרז לר' אליעזר שיתחיל לעסוק במורס כמבואר למיל פרק א' , אמר לו ספק'ס
פנים מלאך כחוט המעולם כמו שזרז לך ס' מלאכים חייך אף אני קורא עליך זה המסוק
תמים פנים עם ס' אלסוך ס' ס' יסוס בעזריך שמוכל לסיום תמים כי כל סנה לסכך ס' :
פרק שז ועל הפעורס . כמו שאמרנו (מגילת לא כ') א"ר חמי אלמלא מעמדו לא נפקיטו
שמים וארץ שנאמר אס לא בריטי כו' ס' . ובסוף א' אומר לא יעש ס' .
סוכרת לכביא ספקס כפי , ספססוק אס לא בריטי חייט מוכה דקאי על ספורס שיש
לזרז על המלאך וכו' שאמרנו בערית סס , לוס סניא כסוכ וסניס כי יוסס וילנס לביסאר

בעולם הזה שלא יהא שכר לרשעים לעולם הבא שנא' כי בו נחן ה' תשובה לאדם וקבל שכרו. רבי שמעי' אומר כתב אברהם כך אשר לו ליצחק ירושה ונטל הכתב ונתנו ביד אליעזר עבדו שילך להשתבח בבית אביו ובמשפחתו ומקריט ארבע עד חרן מהך שבעה עשר יום ובשלש שעות בא העבד עד חרן והיה שמח בלבו ואמר היום יצאתי והיום באתי שנא' ואבא היום אל העין. ר' אבהו אמר רצה הקב"ה לגמול חסד עם יצחק ושלה מלאך לפני אליעזר עבד אברהם וקפצה לו הדרך ובא בשלש שעות העבד לחרן. צפוי לפני הקב"ה בת מלכ' שלא יצאת' מימיה לשאוב מים יצתה לשאוב מים באות' השעה והנערה שלא היתה יודעת מה האיש קבלה עליה להזדווגה ליצחק למה שהיתה ראויה לו ממעי אמה מפי הגבורה שנא' במאזנים לעלות המה מהבד יחד. וענו לבן ובתואל ואסרו הואיל ויצא הרבר מפי הגבורה אין אנו יכולין לעכב שנ' ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הרבר וגו' הנה רבקה לפניך קח ויך השכים בבקר וראה המלך עומד וממתין לו בחוץ אמר דהם אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי הרי הוא בחוץ מסתין לי ואכלו ושתו כמשחה רבקה שנא' ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו ויאמר אליהם אל תאחרו אותי, וכחון שהוא עומד ומברך את הכלה בחופתה כך עמדו וברכו את רבקה שנ' ויברכו את רבקה ויאמרו לה וגו'. בשש שעות ביום יצא העבד סחרן ולקח את רבקה ואת רבורה מניקחה והרכיב אתה על הגמלים ובשביל שלא יתחרן העבד עם רבקה בדילה נקפצה הארץ לפניו ובג' שעות בא לחברון לעת תפלת המנחה ויצא יצחק להפלל תפלת המנחה שנא' ויצא יצחק לשות בשדה ואין שיחה אלא תפלה שנא' תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. רבי ישמעאל אומר אמר אברהם ליצחק בנו העבד הזה חשוד על העבירות הוא ומרמה בידו שנא' כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב. ראה שמא נגע בצנור אלא הבא את הנערה האהלה והוציא את בתוליה באצבע אם טהורה בבתוליה הרי היא כך מפי הגבורה. הכניסה הארץ והוציא את בתוליה באצבע והראה אותן לאברהם אביו ואח"כ דקח שנ' ויביאה יצחק האהלה שרה אמו שנמצאה שליטה בשדה אמו כל כבודה בת מלך פנימה ויגהם יצחק אחרי אמו נאמר ולקח אבי הנערה ואמה והוציאו את בתולי וגו'. וכן ביתו של אברהם היה עבדו אליעזר ומאין היה עבדו אלא כיון שיצא מאור כשרים עמדו כל נדולי הדור ונתנו לו מתנות ועמד נמרוד וכחב את עבדו אליעזר לאברהם וכשגמל חסד עם יצחק בנו הוציאו לחירות ונתן לו הקב"ה שכרו בעוה"ז בשביל שלא יהא שכר לרשעים בעוה"ב והקיסו למלך והוא

באור מספיק

על הספוק אם לא נדחיו יומם ולילם שחא קאי על המורה, וכ"ס אם לא נדחיו של מורם שכתוב בו יומם ולילם שחא לומר הכורה שכתוב אלנה וסגות בו יומם ולילם: שנאמר כי בו נחן כו'. ננחמן בבית מלך מקום לכן: כתב אברהם כו'. פין מ"ס לפיל סק' ב': לסתנח. לסתנח: ונקפס לו סדרך. סגדיון ז"ס ב' פ"ס קפסל להם סחרן אליעזר עבד אברהם כו' פ"ס: מהל יחד. פו' סקב"ס מוונס יחד: נעודם ככל שנאמר תפלו לפני כי יעטוף. כ"ס ג"כ בגירסא נכונה כנען בידו כו'. קן דרש' ג"כ ב"ר מרשה ג"ס כנען בידו זה אליעזר כו', ויחבא שחא פ"ס מלחמס (ב"ר פרכס ס') אר"י כ"ר רוסא כנען הוא אליעזר ועל ידי ששרת אותו זריק (אברהם) יצא מלל ארור לכלל כנען ויאמר כל כנען ס' פ"ס: אם חרסא כחוליס כל', או אם סבורס סוף כנען נ"ה וכ"ס ולקח חיי שרס פרכס כ"ד: כל כנענס כס מלך. י' פ"ס נ"ס ג"כ מלח שרס נ"ה

והוא עוג סנדך הבשן. רבי אומר שבעת ימי המשתה מאין אנו לסדרין
משמשון שירד לארץ פלשתים וקח אשה ועשה ו' ימי משתה ושמתה
שנ' ויהי כראותם אתו כה היו עושים אתו אוכלים ושותים עמו שנ'
ואמר להם שמשון אחודה נא לכם חידה וכתוב ולא יכלו להגיד
החידה שלשת ימים. החתן דומה למלך מה המלך אינו יוצא לשוק
לברו כך החתן אינו יוצא לשוק לברו. מה המלך לובש בגדי כבוד
כך החתן לובש בגדי כבוד כל שבעת ימי המשתה. מה המלך הכל
מקלסין אותו כך החתן הכל מקלסין אותו כל שבעת ימי המשתה.
מה המלך פניו מאירות כאור החמה כך החתן פניו מאירות כאור
החמה שנא' והוא כחתן יוצא מחופתו וכו' :

פרק שבעה עשר

נמירות חסדים לאבלים מנין אנו דומים מהקב"ה שהוא בעצמו
גמל חסד למשה עבדו וקברו בידו ואלמלא הרבר כתוב
אי אפשר לאומרו שנא' ויקבור אותו בני, רבן גמליאל בנו של ר'
יהודה הנשיא אומר לא למשה דברו גמל הקב"ה חסד אלא אף לאהרן
כשעלו להר ההר היו כדוינין כל שבטי ישראל ואמרו משה ואלעזר
הניחו את אהרן בהר ההר וירדו להם ולא האמינו שנוע וגמול לו
חסד כה עשה הקב"ה גמל ארונו של אהרן והעביר אותו מעל המחנה
וראו כל ישראל ארונו של אהרן פורח ומס באויר האמינו כי גוע
אהרן וגמל ולו חסד שנאמר ויראו כל העדה כי גוע אהרן וגו'. למשה
לא גמלו חסד אלא האנשים דבר שנא' ויבכו בני ישראל את משה
ולאהרן גמלו האנשים והנשים חסד שנאמר ויבכו את אהרן שלשים
יום וגו'. לכה שהיה אהב שלום ורודף שלום ועובר במחנה ישראל
בכל יום ונותן שלום בין איש לאשתו ובין איש לרעהו ולפיכך גמלו
לו חסד כל ישראל. ופסוק זה דא זה הוא מקומו אלא במסורה שם
כת אהרן ויקבר שם והעלה עליו הכתוב כאילו סת שם ונקבר שם.
רבי יוסי אומר שבעת ימי האבל מנין אנו דמדין מיעקב אבינו שעשה
לו יוסף שבעת ימי האבל שנא' ויעש לאביו אבל שבעת ימים ועלו
כל

באור מספיק

מניח פ"ד טעם באלס וזהו האלה שם וגו' : וכו' עוג מלך הכסף. כ"ס במסכת סוטים
ס' כ"ס כלכס ח' עוג סוף אליעזר כו' ומי נתנו לאברהם נמרוד : ויהי כראותם אותו ויקחו
עלשם מדעים ויהיו אמו. כ"ל : אמודם לכם חידים. ויפא דכאי קרא אס כגד מנידו לי
שבעת ימי המשתה, נשמע מזה שעושין שבעת ימי המשתה : מה המלך כו' חסד כלל
ו"ל מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו כו' מה המלך אינו עושה מלאכה אף החתן אינו עושה
מלאכה כן כופק לשון סדר"ל כ"י סדר אכ"ע כו' ס"ד ובמסורה המאור ח"ב ג"ג סוף
ס' כלל ו' : וכו' כחתן יוצא מחופתו וגו'. ומדגמלל סחמס לשמחת חסן ע"כ נמשל נס
החתן למאור סחמס :

פרק יז מדיינין וירכ כלנן פ"ו ודיין כלנן. ויפסר ל"ל שצריך לומר מרגני וכן הוא
מוסמק במה"מ חלק ג' ל"ג סוף א' כלל ח' : ולא האמינו שגוע. כי אמרנו
מי שגמל כנגד המלאך ופ"ד המגנה ישלום בו מלאך סחמס (רש"י במדבר כ') : וסס. נס
סוף לשון סחמס, אשר העוף בשמים ת"י דטייסי : שנאמר ויראו כל העדה. כיאל זה
לראיה שלא ידעו ולא האמינו נחמלם שמת אהרן עד שבראם לכם הקב"ס שנאסף אל עמיו
וזכו ויראו כעס כי גוע וגו' שאלו ארונו טכ יפוצח בלווי : (משע לא גמלו כו'. אדר"כ
פרק י"ב ופרק סגסלם : ויבכו את אהרן שלשים יום. וכיפא דכאי קרא כל בית ישראל
ש"זלם ככו סלגסלם ונכיס : אוכס שלום כו'. עיין בלריכות אדר"כ שם : ו' ימי אבל
פניו חטו להדים מיעקב אבינו. כמ"ק כ' ע"א איתא מנין לאבילות שבעת מדכתיב (עמוס
ס') וכשכתי מיוכס לאלל סה חג שבעה כו' פ"כ. ומה שלא דרשו מויפס לאביו אכל שבעת
ימים

כל גדולי המלכויות עמו שנאמו ויעלו עמו גם רכב גם פרשים. ואמר להם הקב"ה אתם גמלתם חסד עם יעקב עבדי אף אני אתן לכם ולבניכם שכר טוב בעולם הזה כשםתו המצריים בים לא טבעו בים וזכו להקבר שנא' נסית ימינך וגו'. גמילות חסדים לאבלים מנין אנו למדין. מאיזבל שהיה ביתה סמוך לשוק וכל חתן שהיה עובר היתה יוצאת מביתה ומצלצלת בכפיה ומקלסת בפיה ומהלכת עשר צעדות. וכל סת שהיה עובר בשוק היתה יוצאת מביתה ומסחה בכפיה ומקוננת בפיה ומהלכת אחריו ונבא עליה אליהו ז"ל ואמר הכלבים יאכלו את בשר איזבל בחלק יורעאל. והאברים שהיו גומלין חסד לא שלטו עליהם הכלבים שנא' וילכו לקברה ולא מצאו כי אם הנלנולות והרגלים וכפות הידים. גמילות חסדים לאבלים מנין אנו למדין מאנשי יבש גלעד כשנהרג שאלו ובניו אמרו אנשי יבש גלעד האיש שהצילנו מחרפת בני עמון אין אנו חייבין לגמול לו חסד ועמדו כל הגבורים שלהם והלכו להם כל הלילה לחומת בית שן שנאמר ויקומו כל איש חיל ויקחו את גופת שאול. לאבלים מנחמים ברחם וביין שנא' ויין למרי נפש. אנשי יבש גלעד היו גומלים חסד עם שאול ועם בניו בצום ובכי ומספר שנאמר ויצומו שבעת ימים. אמר להם הקב"ה אני נותן שכרכם לעתיד רבא כשאני עתיד לקבץ את ישראל מארבע פנות העולם ראשון הוא מקבץ חצי שבט מנשה שנא' רי גלעד ולי מנשה ואח"כ מקבץ אפרים ויהודה שנא' אפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי. לי גלעד זה אחאב שמת ברמות גלעד. ולי מנשה כמשמעו. אפרים מעוז ראשי זה ירבעם בן נבט. יהודה מחוקקי זה אחיהושפט. מואב סיר רחצי זה נחזי. עז ארום אשליך נעלי זה דאג האדומי. עלי פלשת התרועעי אמר להם הקב"ה עלי פלש עליהם זכות ולעשותם רעים אלו לאלו. ר' פנחס אומר לאחר שנה שנהרג שאול ובניו בא רעב שרש שנים בימי דוד שנה אחר שנה שנאמר ויהי רעב בימי דוד שלש שנים. בשנה ראשונה עלו ישראל

ברגל

באור מספיק

ימים כמו שדרשו כלן חזקן כחוס' סס ד"ה מ"ס סתם קודם סתורס סיס ובידלמי מסי דאין למדין מקידס מ"ס עכ"ל: ד"ה לי גלעד כו'. כנ"ל וסוד דרסס אחרת, וסמלמס סס סוס ג"כ כסכדרינן ק"ר ב' ובידלמי סס כסדכר רכס פרסס י"ד: זס אחרת. ס' סלמס סקכ"ס לי גלעד ולי מנשס, עלי לסכול סוסס כרי סיסיו סס זוכיס לעוס"כ (כס"י סס): ססס כרסוס גלעד, וסססס סססר סס סוס כסרסו סיסכס לעוס"כ: ולי מנשס כססססס. ס' סקלי על מנשס סקלך, וסס סככולס לז כוכר ססס כסססוק כי אס כרסו לי גלעד זס אחרת כו' וכן כולס, לנר מנשס ססכר כססו מנשס, כי מנשס ססס ססכס כססיו כריד סיס ססו סלי: אסרס מנשס ולי ססס וס ירכסס כן כסס. כסמלס, ססס ססס דקלי אחרס, וס' מסי רכסי ססס סיס סרלסון למלכי ישראל ומלך ע"ס כניח ולינו רכסי לסיס מיוכד' גיסס (כסיי סס) ולי ע"ס מס סססס: (כסכדרינן ק"ר א') אנו וססס וכן יסו כסייל כנ"ס ח"ל מי כרלס כו', ולסס אמי כססוק מעוז רכסי, סססו סרלי ללך כרלס וסססו מליסו מדיס סל גיסס: יסודס מחוקקי זס אחיסופל. דקלי מיוכודס כ"ס כסמלס סס וסס סקירא אסו יסודס מחוקקי. דוד ע"ס אחר כן ססס אחיסופל רכס וסכוכיס דוד יכס לעוס"כ: מואב סיר רכצי זס גלעד, סקס על עסקי רכסי, כסמלס, ודרסו סיר רכצי ססר וסססר על עסקי רכסי (כסיי סס), ולי ססס סקס על עסקי רכסי סל נסמן וסססו דקס כן כסרסו כוכוס ע"י לעוס"כ: זס דואג, ודרסו אסליד נעלי כולמר גס דקס כין קדוסס מנשס, וס' רכס סלכס נעל כענין סל נעלין וגו' ארמס קודס: אחר לסס סקלס כו'. ססס סס וכנ"ל סלי ססס כסרועסי. אחרו מסי' לפני סקכ"ס אס יכא דוד סססר אס ססלמי (ויסעק לנעין על מס סססס סוסו מלך לעוס"כ לרוא וססססס) מס אסס עוסס לו (מס עוסס לססיס דעסו, ססס סיו סונליס לו) אחר סקכ"ס עלי לסלס ולסיס זכוס ולסססס רכסיס אלו ללו (ס' אלמד זכוס סליסס וססס אסס סס דוד כסרועסי סיונו כסרועסי) ס' ס' וס' סס כסמלס כססיו קס: כססס לרסססו עלו ישראל. מדרסכס ססס אחר ססס ססס ססס

לדגל אמר להם דוד צאו וראו שמא יש בכנס ב'א עמ'י שבוען ע'י
הגשמים נעצרים שנאמר השמרו לכם מן יפתח לבבכם . יצאו וברקו
ולא מצאו . בשנה שניה עלו ישראל לדגל אמר להם דוד צאו וראו
שמא יש בכנס מגלה עריות שבוען ג'ע הגשמים נעצרים שנאמר
ותחניפו ארץ בוגותך וברעתך מה כתיב שם וימנעו ריבויים ומלקוש
לא היה ברקו ולא מצאו . בשנה ג' עלו ישראל לדגל א"ל דוד צאו
וראו שמא יש בכנס שופכי דמים שבוען ש"ד הגשמים נעצרים שנא'
ולא תחניפו את הארץ ברקו ולא מצאו . א"ל דוד מכאן ואילך אף
הדבר תהיו אלא בי . מיד עמד דוד לפני הקב"ה והתפלל ואמר לו
על שאול אמר דוד רבש"ע איני שאול שבימי לא נעשית ע"א בישראל
ואיני שאול הנמשח בשמן המשתח ואיני שאול שחלק עם שמואל
הנביא אמר לו אתה בארץ והוא בתוצה לארץ מיד עמד דוד ולקח
את כל חכמי ישראל וגדוליהם ועברו את הירדן ובאו ליבש גלעד
ומצאו את עצמות שאול ויהונתן בנו של שלמה בהם רמה ועליו
נאמר שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה ולקח את עצמותם
ונתנם בארץ ועברו את הירדן שנא' ויקברו את שאול ויהונתן בנו
ויעשו להם ככל אשר צוה המלך מה צוה המלך להיות מעבירין את
אורנו של שאול בכך גבול ישראל בכל שבט ושפט והיה הגבול
שנכנס בו אורנו של שאול היו יוצאין הם ובניהם ובנותיהם וגומלים
חסד כדי שיצאו ידי חובתן בגמילות חסדים עד שבא לגבול ישראל
ולארץ בנימין שנא' ויקברו אותו בגבול נחלתו כיון שראה הקב"ה
שנמלו לו חסד כל ישראל מיד נתמלא רחמים ונתן מספר על הארץ
שנאמר ויעתר אלהים לארץ אחרי כן . רבי נתנאל אומר שלש סאות
שנה עד שלא נולד יאשיהו נקרא שמו שנא' הנה בן נולד לבית דוד
יאשיהו שמו ובן שמונה שנה מלך וכי נער בן שמונה שנה מה היא
דעתו אלא מאס את האלילים ושבר את המצבות וכרת את האש"רים
וגרע את הפסילים והיתה זכותו מבהקת לפני הקב"ה וכסא הבהוד
ובשביל הרעה שהיו עושין במתד נאסף הצדיק . ונאספו כל אנשי
יהודה

באור מספיק

מיותר דחמולא כינו יודעים שגב' שנים דכתיב בקרא רשעים היו אלא ודאי שגב' לאוהב
שכל אחת מהב' שנים היס נפשו עלתה למנוח הפשוט אחר החטא שכלל שגב' ושגב' חור ילידק
ולברוק אחר המשיחיים שבעון פגודת מכריס ומלות נאשמים נאשמים, כולם מהר נגד
מכר דמפתח לא נאשמים בידו ית' והעובדים לכוכבים ומזלות כלאו בידם פונס ומתפרס
נאשמים ודמיהם בכל לכן יאגור י' בעדו מה שידו להכחוש כי הוא ארון כל שבעין ג'ש
י'. דמאות בל ע' רוב שבע ופעוט כחומר נפשו יין ופירוש יקל נה לכן וילקו כהעדר
השבע: שבעון שוכית דמיו י'. כמו ששם שגב' דם נקי יאשוו ברעב, וזה דלא דק דוד
אם ית' שבעין דקדק בריבים ואיין טעמים שגב' גורם פנידה נאשמים בעבורה בירושלמי
שם, שמה ודאי שפין ביינאם טון ו' (ישע' שם). ולא רחם במדבר רבש פרח' ש' שאלת
דקד דוד גם אחר זה וכו' בינאם שם: שגב' כי כדם הוא ויתקף אף פלחן כי דם שגב'
יתן אף על הארץ. כל' וכו' במדרש וירושלמי שם וירושלמי טעמים פרק שליש: ואיני שאל
שהלוק עם שמואל הכהני. כל' וכו' במדרש שם י' שהלוק לשכ"ב עם שמואל דכתיב מהר
אסף ונכר עמי ודרשו (ברכות י"ב כ') ולקחן פרק (ג') עמי נאשמים: ומלאו פלגותם שאלו
י'. מלא פלגות דכס רבם דברי הכהנא' ביינאם ביורא כי וס ארץ שייך למוכן שפין, כל'
האמר לומר שהוא שייך ופה להמאמר שאלתיו ביינאם ביורא שגב' מעבירין פלגותם על שאלו כל'
גבול ישראל כי' והם גבול שוננם בו אחרת של שאלו סיו חזאים כי' וגומלים חסד כי' וידעו
לחרון הסובר מתקום למקום עומדים עליו בגורם וחוזרים עליו לזון סדון ומסדרין אף אחר
י' חידא אם שגב' קיימת כחומר (ויו' ש' שם אף סמיק' ה' וכו' מתקין כ' כ"א') ומלאו
שגב' יאלי הם הלאה ארונם של שאלו שגב' שגב' קיימת, וסא קדיש לומר שמואל
פלגות שאלו ויונקן שלא שלעו כדם ריבם ופלגו נאשם שגב' על פלגותיו. הוא ביורא נאשם

הזהר וירושלים וירמיה הנביא לנמל חסד עם יאשיהו שנה' ויסקן ירמיה על יאשיהו וגו' רבי מאיר אומר השרים אלו הלוים העומדים על דוכנם בשיר והשורות אלו נשותיהם רבי שמעון אומר לא על הלוים ונשיהם אלא על כל הנשים החבמות שנ' כה אמר ה' צבאות חבוננו וקראו למקוננת ותבאנה וכן קבלו עליהם כל ישראל להיות נומקין חסד עם כל חכמי ישראל וגדוליהם ויתנום לדתך בישראל. ראה שלמה שמרת נמילות חסדים גדולה לפני המקום וכשכנה בית המקדש בנה שני שערים אחת לדתנים ואחת לאבלים ולמטרים והיו ישראל הולכים בשבתות ויושבין בין שני שערים הללו והנכנס בשער דתנים היו יודעין שהוא חתן והיו אומרים לו השוכן בבית הזה יתמךך בבנים ובבנות. והנכנס בשער אבלים היה שפמו מכוסה או היו יודעים שהוא אבל והיו אומרים לו השוכן בבית הזה יתמךך. והנכנס בשער האבלים ולא היה שפמו מכוסה או היו יודעים שהוא מצודה והיו אומרים לו השוכן בבית הזה יתמךך ויתן בלבך שתשמע לחברך ויקרבוך. כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתן בגמילות חסדים. משחרב בית המקדש התקינו שיהיו דתנים ואבלים הולכים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ואנשי המקום רואין את הדתן ושומעים עמו ורואין את האבל ויושבים עמו על הארץ כדי שישבו ויצאו ישראל ידי חובתן בגמ' ועליהם הוא אומר ברוך אתה ה' נמל שבר טוב לנמלי חסדים :

פרק שמונה עשר

בית שמאי אומרים השמים נבראו תחלה ואח"כ הארץ שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. ובית הלל אומרים הארץ נבראת תחלה שנא' לפני הארץ יסדת ומעשה ידך שמים. בית שמאי אומר שמים נבראת תחלה שנאמר אף ידי יסדה ארץ וימיני ספתה שמים. נכנס תהרות ביניהם על הדבר הזה עד ששרתה שכינה ביניהם והכניסו אלו עם אלו ששניהם נבראו בשעה אחת וברנע אחד מה עשה הקב"ה פשט יד ימינו ונפח שמים ומשט יד שמאלו ויסד ארץ שנאמר אף ידי יסדה ארץ וימיני ספתה שמים ועמדו יתדיו ארץ ושמים שנא' ויכולו השמים והארץ וכל צבאם

באור מספיק

אף שאינו מדק המצא : ראש תלמוד שפדן גמ' . מסכת סוחרים פרק י"ב כללם י"ב : וסו ישראל סוללים כו' . במדרכי עז"ל כלבוס ע"כ מספיק כל ספאמר ובמור ויד' סי' ע"ג : שפדן מכוס . כלכלים ובמטרים יאו מספיקן כנגד שחור על ראשם . רק כלכלים סיו מספיק כס עד פוסט ובמטרים רק על ראשם . ועין פאנכות פ"א לנכילן עאלס ק"ו : ספדן כלכלים כו' : ואח"כ ראשון רק על ראשם . עאל' על ספדן סיוט פאס ספספדל על ידיו דתנים ויכנס בשכס ספספן וכו' רוב פאדו על חולס פאכ"כ פניחוס אלכלים (דריס סור ויד' סיוט פ"א) : ספדן כלכלים כס ופ"כ כלכל' כו' . כלל וכל' פאספס ספדן פרק כ' פאס כ' וכו' וסכי כלכל' : ופאספס פאס על כלכל' . פאס רב פס לא כני כלכל סכי מנדרכי פא"כ כלכל סו"כ : ועליסם סול' חומר כחן כו' . ית פאספס דכלכל ופאס ק על סקל פאמל פאס חסד , ואינו נראש (דריס פס) ועין פס פאספס לנל פק ויד' פאסו :

פרק י"ב פא"כ פאספס כו' . פאספס י"ב א' וכל' פאספס פאסו ספדן פאדו פ"ד וכל' וירושלמי פאספס פק כ' פאספס א' ויד' ל"ז פאספס רכני פאספס ס' : לפנים פאספס פ"ב פאספס סאדך ואח"כ פאספס ידך פאספס : פא"כ פאספס נברלו פאספס ס' . כל זכ פאספס פא"כ . פא"כ פאספספס כס חין כלכל' כו' פס פאספס (דריסו פאספס . נברל פאספס פאספס פאספס (נברל פאספס) ועוד פאספס פאספס דכ"כ כ"כ פאספס , לכן כ"כ פאספס פאספס פאספס פאספס נברלו פאספס פאספס יד וכו' ועין פאספס פס : פאספס יתדו . פא"כ פאספס פאספס פאספס

מה גדלו מעשיך ה' התחיל ספאר ומהלל לשם עליון ואומר מה גדלו מעשיך ה' אבל לעומק מחשבותיך תהום רבה למאד מאד שנ' מאד עמקי איש מחשבותיך בער לא ידע אדם שהוא בער מישראל ולא למד בינה חכמי ישראל ולמדוהו בינה שנא' בינו בוערים בעם אבל אדם בקי בעכוס' הוא כמיל למע שאינו יודע דברי תורה שנאמר וכמיל לא יבין את זאת בפרוח רשעים כמו עשב בזמן שאתה רואה רשעים שרבו כמו עשב לכסות את פני הארץ והציצו כל עובדי עכוס' שהם ומעשיהם און רע לימות המשיח והרשעים שרבו כמו עשב דא הרבן הקב"ה אלא לאברין מן העוה"ז ומן העולם הבא. להשמדם עדי עד זאת מרום לעולם ה' ראה דוד שרבו רשעים כמו עשב לכסות את פני כל הארץ והציצו כל עובדי עכוס' שהם ומעשיהם און ולא אמר הללויה עד שראה שהן עתידין להשמד שנאמר יתמו חסאים מן הארץ ואז הקב"ה מלך מרוםם בעליונים ובתחתונים שנאמר ואתה מרום לעולם ה' כי הנה אויביך ה' אמרו ישראל לפני הקב"ה רבון כל העולמים נתנו אויביך עלינו עול קשה על צוארינו אבל אנו יודעין שהן לאברון שנאמר כי הנה אויביך יאברו וכל עכוס' יתפרדו כמוץ לפני רוח שנאמר יתפרדו כל פועלי און. ותרם כראם קרני מה ראם קרנותיו גבוהות מכל בהמה והוא מנגח לימינו ולשמאלו כך מנחם בן עמיאל בן יוסף קרנותיו גבוהות מכל בהמה ומנגח לד' רוחות העולם ועליו אמר משה בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו ועמו רבבות אפרים ואלפי מנשה שנא' והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה ועליו יתיצבו מלכים להרגו שנא' יתיצבו מלכי ארץ וישראל שבארץ בצרה גדול' אבל צרתן כוית רענן שנא' בלותי בשמן רענן. ותבם עיני בשורי ישראל שבארץ רואין במסלתן של שונאיהם שנא' ותבם עיני בשורי. צדיק כחמר יפרח מה חמרה זו נאה במראה וכל פירותיה מתוקים ומובים כך בן דוד נאה במראהו וכבודו וכל מעשיו טובים ומתוקים לפני הקב"ה. כארו בלבנון ישנא מה הארו שבלבנון שרשיו מרובים למטה בארץ ואפילו כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו כך בן דוד כחו ומעשיו לפני הקב"ה מרובים אפילו כל העכוס' באין עליו אין מזיזין אותו ממקומו שנא' בארו בלבנון ישנא. שתולים בבית ה' עתיד הקב"ה רקבץ כל ישראל מארבע כנפות הארץ כגון הגן הזה שנוסע מערונה לערונה כך עתיד הקב"ה ליסע אותם מארץ סמאה לארץ סהורה שנא' שתולים בבית ה' וכעשב השדה יפרחו ויצמחו בבהמ"ס שנא' בחצרות אלהינו יפריחו. עוד ינובן בשיבה מה השיבה הזו הדר וכבוד לזקנים כך הם הדר וכבוד שנאמר

דשנים

באור מספיק

ועיין סימנ' בספרים שור כחידושך נכור שור כנא כמל' ז'א ח' : אדם שחא בער פישאל ס' פי' שדרשו מלך בער. שר' מי שחא נכמר מדעם מחמם. סעדר כלימוד. וכניאלו ראים פי' פכסכוכ כינו בוערים בעם משמע שיכול לכוין שיכין אחר כלימוד. ושיעור כסכוכ לפי' אדם בער שחא מחמם שלא ידע שחאן לו ידעם ומפיל לו ידיעה. והכו חכמי ישראל לפיכך כינס : אלל אדם בקי וכו' כמיל כו'. פי' שסכסול לא יבין משמע אף אם נומדים לחסול יבין. ודרשנו על ספורם מקבלים ואם כמו שנא' ואם ספור : מכ ראם קרנותיו גבוהות מלך קרנותיו ל' סוף לאו דוקא לפי מה שכתב לנו סדר' בשם ראם. שחא ככבוד קרני ראם קרניו (דכנסו ל'ג) ר"ל רחמים כי אין לראם כי אם קרן אחת ע"ל. ור"ל בנישוקים כח כסודם פלמו ופלם ממנו דברי סדר' כדכ' סהים לגד מיניו וסוף פלם גדול פליו : אלל צדקם הם כוית רענן, כל' וכל' ש"ס : גבורי כח כעששים סקוכים שחמך דשניכ

אדמחם כל' וכל' ש"ס :

הדברים האלה תרע לך שלא היו אחרות בעולם שישארו להם והתירין ועי'
נאמר כי אכרתיו עולם חסר יבנה בחסד נברא העולם עד שלא נתנה
הורה. וי'א קין והבל האומים היו שנ' ותהר ותלד את קין בה הוא שעתא
אומיות לסילד שנ' ותספ ללדת והיה קין אוהב לעבוד אדמה לזרוע והבל
היה אוהב לרעות צאן זה נותן ממלאכתו מאכל לזה וזה נותן ממלאכתו
מאכל לזה. הגיע יל י'ם של פסח א"ל אדם רבניו בליל זה עתידין
ישראל להקריב קרבנות פסחים הקריבו גם אתם לפני בוראכם.
הביא קין סוטר מאכלו קליות זרע פשתן והביא הבל מבכורות צאנו
וסחלביהן כבשים שלא נגזו לצמר ונתעב מנחת קין וגרצת מנחת
הבל שנא' וישע ח' אל הבל ואל מנחתו. ר' יהושע בן קרחה
אומר אמר הקב"ה אל יתערבו מנחת קין והבל לעולם שמא ח' יתערבו
בארג בנר שנ' לא תרכש שעמנו וגו' אפי' היא מעורבת לא יעלה
עליך שנ' ובגר כראים שעמנו לא יעלה עליך. ר' צדיק אומר נבנסה
קנאה ושנאה גדולה בלבו של קין על שנרצית מנחתו של
הבל ולא עוד אלא שהיתה אשתו תאומתו יפה בנשים אמר אני
תהרונ את הבל אחי ואקח את אשתו שנא' ואמר קין אל הבל אחי
ויהי ברויתם בשדה ואין בשדה אלא האשה שנמשלה בשדה שנא'
כי האדם עץ השדה. לקח אבן וטבעו במצחו של הבל והרגו שנא'
ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגו. ר' יוחנן אומר לא היה יודע קין
שהנסתרות גלויות לפני המקום מה עשה נפל את גבלתו של אחיו
וחפר ומסן אותו בארץ. אמר לו הקב"ה אי הבל אחיך. אמר
לפניו רבש"ע שומר שדה ותרם שמתני שומר אחי לא שמתני שנא'
השומר אחי אנכי אמר לו הקב"ה הרצחת גם שמעת קול דמי אחיך
צועקים אלי כיון ששמע קין הרבר נבהל ואוררו שיהיה נודד בארץ
עד שפיכת דמים ועל סת רע. אמר קין לפניו רבון העולמים גדול
עוני מנשוא שאין בו כפרה ונחשב לו הרבר הזה כחשובה שנאמר
גדול עוני מנשוא. ולא עוד אלא יעמר אחי בארץ מזכיר את שמך
הגדול ויהרגני. מה עשה הקב"ה נפל אות אחת מכ"ב אותיות שבתורה
וכתב על זרועו של קין שלא יהרג שנא' וישם ה' אות לקין. הבלב
שהיה משמר צאנו של הבל הוא היה שומרו מחית השרה ומעוף
השמים. והיו אדם ועזרו יושבים וזוכים ומתאבלים עליו ולא היו

באור מספיק יודעים

את קין ולא לרבות : זה נוסן ממלאכתו כי' מאכל לזו כי'. פי' קין סיס נוסן לטבל מפני
פחדם וטבל סיס נוסן לקין מעשיו ודיו כלאן. ואפי' שלא סוטר נכס מדיון כזר עד נח
פי' לא נאסרו מליכנס ממלך וחמאם וכניס וסוטר לגרי בני אדם מאכל שלא סיס סכסכס
לכסס כניס כעבור לו סא נאסרו. מין מאחי (בראשית ג' כ') גס אפסר שאס מאי כנסס
ומאי מליכנס סיו מותרים לזכור כמו שכתב סר"ג סס וכן אמרו סכסל נוסן ממלאכתו
לקין : מותר מאכלו קליות וחכ"א זרע פשתן סיס. כלא' וס' סנחמא סדר בראשית. וכנס
בראשית סנחמא כי אפסוס קרבן קי"ף רי"ם כי"ס ט"ץ ס"ס פשתן עכ"ל. ולינו דומס סמיס
לראס סכן מלאחי ספורס כזכר ס' קדושים קרבנא דקין כח פשתן מלאן דיוס דכא פשתן
מסוי סינין ודננין קוף רי"ם גימט נון סא לך פשתן עכ"ל : סמיסס אפסו סלומחו כי'. ככל'
פרסס ל' ספורס עקין אמר סכוא נוסלס סכוא כסור וטבל אמר סכוא נוסלס סגולס פמו :
ויסי כסיסס כסרס ולין ערס כי'. ופי' סססוק לפי' ויסי כס וסס מדנכרס ומדייניס פל
ססרס סכוא אפס : ונחשכ לו סדנר כספוסס. שסס סלמר קין גדול סני מנשוא סוא כדנר
וידיו סלמר אפס כי סני גדול מיסלוח כדפי' כסמנ' ו'ל ולא כס"ד כססו סלומחו כי'. סכל
כעילס : אום אום. ואולי סיל : ואולי סיל כוא אום פ' לסי' פסיס כח סלמרו (סכס נ"ס"ז) :
אום. דרשו מנ' אופסוס דלא ניהל לטס לריס מלשון אופוס ומפסוס דלס כן ויסס סכסי
לס : סיס סומרו. פי' סיס סומר נוסן של ככל אחר סומר : ולא סיו וידעיס סס לנשוס
לפי'

יודעים מה לעשות להבל שלא היו נהונים בקבורה. בא עורב אחד שמת לו אחד מחביריו לקח אותו וחפר בארץ וממנה לעיניהם אפר אדם כעורב אני עושה. מיד לקח גבלתו של הבל וחפר בארץ וממנו ושלם הקב"ה שכן מוב לעורבים בעוה"ז ומה שבר נתן להם כשהן מולידים את בניהם רואין אותן לבנים ובורחים מפניהם וסוברים שהם בני נחש והקב"ה נותן להם מזונם בלא מחסור ולא עוד אלא שהם קוראים ליתן מפר על הארץ והקב"ה עונה אותן שנא' נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו :

פרק שנים ועשרים

כתוב ויהי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו מכאן אתה למד שלא היה קין מזרעו ולא מרמותו ולא מצלמו שד אדם ולא מעשיו דומים למעשה הבל אחיו עד שנולד שת שהיה מזרעו ודמותו ומעשיו דומין למעשה הבל אחיו שנא' ויולד בדמותו כצלמו. ר' ישמעאל אומר מסת עלו ונתיחסו כל הבריות וכל דורות הצדיקים ומקין עלו ונתיחסו כל הדורות הרשעים הפושעים והמורדים שמרדו בסקס ואמרו אין אנו צריכין למיפת נשמיד ולא לדעת את דרכיך שנא' ויאמרו לאל סור מסנו. ד' מאיר אומר גלוי בשר ערוה היו הולכין דורות של קין האנשים והנשים כבהמה ומטמאין בכל זנות איש באמו ובבתו ובאשת אחיו בגלוי וברתובות ביצר הרע ובמהשכות לבם שנא' וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ. רבי אומר ראו המלאכים שנפלו ממקום קדושתן מן השמים את בנות קין מהלכות גלויות בשר ערוה ומבחלות עיניהן כזונות ותעו אחריהן ולקחו מהן נשים שנא' ויראו בני האלהים את בנות האדם וגו'. ר' יהושע בן קרחה אומר המלאכים אש לוחמים שנא' משרתיו אש לוחם והאש בא בבעירה ובשורר דם ואינה שורפת את הגוף אלא בשעה שנפלו מן השמים ממקום קדושתן כחן וקומתן כבני אדם : לבושין נוש עפר שנא' לבש בשרי רימה וגוש עפר. ר' צדוק אומר מהם נולדו הענקים המהלכים בגובה קומה ומשדחים ידם בכל גול וחמס ושפיכת דמים ובתיב ושם ראינו את הנפילים וגו'. ואומר הנפילים היו בארץ. אמר להם ר' יהושע בן קרחה ישראל נקראו בני אלהים שנא' בנים אתם לה' אלהיכם והמלאכים נקראו בני אלהים שנא' ברן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלהים ואלו עד שהיו במקום קדושתן בשמים נקראו בני אלהים שנא' וגם אחרי כן אשר יבאו בני האלהים. ר' לוי אומר היו מולידים את בניהן ופרין ורבין כמין שרץ גדול ששה בכל לידה ולידה. באותה שעה היו עומדים על רגליהן ומדברים בלשון הקודש ומקדים

באור מספיק

למשי שכבר קצרו קין כחשוד לעיל מ"ח כס לא כיו יודעים אם כן כוא דרך קצור עד שאלו כחשוד : ומס שכן נתן לכם. שכן מניח לכם כעבור זה כי רפודי סיס עושכס נכונס כדיו שלמוד אדם ממנו, וכחלום שסמן את חזיון סעורכ לעיניכס של אדם ואס : כל מסקס. שחמכר מי יכין לעורכ עדו (ליוכ ככ) ועיין סחומסל סס וסס' כ"פ מ' פ"א ד"ס ככנג :

פרק כב של סיס קין מזרעו מ' למעס ככל אחיו. מ' ולא סיס מקבל מחומיין אחד מיחסו של ככל כי קין לא כיו מעשיו דומים למעשי ככל עד שנולד כס וכו קיכל וכס סרס קושיס כמכרס"א כח"א עירוכין יח"כ : נקראו בני אלקים. וגם אחרי כן נקראו בני אלקים שנא' וגם אחרי כ' כל' , ומקין :

ומדרכים לפניהם שנא' ישלחו כצאן עוויליהן אמר להם נח צדק
מדרכים וממעשיכם הרעים שלא יביא עליכם מי המבול ויכריח כל
זרע בני אדם אמרו לו הרי אנו מונעים עצמינו מפריה ורביה שלא
להוציא זרע בני אדם מה היו עושין כשהן באין אצל נשותיהן היו
משחיתים מקור זרעם על הארץ כדי שלא להוציא זרע בני אדם שנ'
וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה וגו' אמרו אם מי המבול יביא
עלינו הרי אנו גבוהי קומה ואין המים מגיעים עד צווארינו ואם מי
התהומות מעלה עלינו הרי פרסות רגלינו לחתום את התהומות מה
היו עושין פושטין כפות רגליהם וסתכו את כל התהומות מה עשה
הקב"ה הרתיח מי תהומות והיו שולקין את בשרם ופושטין את עורן
מעליהם שנא' בעת יוירבו נצמתו בחימו נדעכו ממקומן אל תקרא
בחמו אלא בחמימות :

פרק שלשה ועשרים

וזה אשר תעשה אותה תני בשם רבי שמעיה באצבע הראהו הקב"ה
לנח ואמר לו כזה וכוה תעשה לתיבה מאה וחמשים קנים אורך
ימינה של התיבה המשים אורך בצד שמאלה שלשים ושלשה קנים
בצד רחבה בדפנותיה לפניו ושלשים ושלשה בדפנותיה לאחריה
ועשרה בתוך הרי אלו לאוצרות של מאכל. וחמש אפסניות בצד אורך
ימינה של תיבה וחמש אפסניות בצד אורך שמאלה של תיבה
והמכניסים אמת המים נפתחים ונסגרים וכן ביציע התחתונה וכן
במעלה שניה וכן במענה שלישית. מדור כל בהמה וחיה ביציע
התחתון. מדור לכל העופות ביציע השניה. מדור שקצים ורמשים
ובני אדם ביציע השלישית. מכאן אתה למד ששלשים ושתים מיני
עופות בארץ ושם"ם מיני שקצים בארץ וכן ביציע התחתונה וכן
ביציע השניה וכן במעדה שלישית שנא' תחתים שניים ושלשים
תעשה. רבי תנחומא אומר חמשים ושתים שנה עשה נח בתבול
כדי שישבו בתשובה מדרכיהם וממעשיהם הרעים ועד שלא בא
המבול היו הטמאין מרובין מן המהירים רצה הקב"ה להרבות את
המהירים ולמעט את הטמאין קרא לנח ואמר לו הבא לך אל התבה
מכל בהמה טהורה שבעה שבעה אמר נח לפני הקב"ה רבון כל
העולמים וכי יש בי כח לקבץ אלי אל התבה ירדו כל המלאכים
הממונים על כל מין ומין וקבצו אותן ואת כל מזוניהן ויבא נח אצל
כתיב אלא ויבאו אל נח באו מאליהן. רבי סנא אומר כיון שנכנסו
כל הבריות אל התבה סגר וחתם הקב"ה בידו שער התבה שנאמר
ויסגור ה' בעדו. ומרגלית אחת היתה תלויה בתיבה ומאורה לכל
הבריות כנר שהוא סאיר בגבורתו שנא' צהר תעשה לתבה. ר'
צדוק אומר בעשרה במרחשון נכנסו כל הבריות אל התבה בי"ז בו
יירדו

באור מספיק

פרק כג וחמשים ושלשים. טי' אלוזוס, פרוך, ועיין פירוש ירושלמי על פסוק זס: ממלך
אסם למד. טי' דמבוס כבי כוס כמדור כשני לשקלים ודמשים שסס כיו מרונים :
שששים ושמשים מיני עופות. נס לפי מספר אשר מלאו אח"כ חמשי סעבס סקלס ודמשים
מרונים למיניהם ממין עופות אך כרכות כשנים מלאו מספרם מרונים משה שכתוב פס'
כי מלאו מספרם ט' מלאו מיני עופות ועשרים אלף מיני שקצים כמנולר כס"כ ח"א מלאו
י"ד פרק ג' ואלו כיוו רכסונו לא מלאו עודנס מספרם כמספרם כלאר כקסס סלנו מלאו
בד מינים רבים אשר לא ידע חכמי סקנס סקדמים: כעשרס כמרחשון ט', דכסיו ככנס

ידרו מי המבול על הארץ שהן מים זכרים ועלו מן התהומות שהן
 מים נקבות ונתחברו אלו עם אלו ונברו להחיות את העולם שנאמר
 והמים נברו מאר מאר על הארץ ונמתו כל היקום שבארץ שנאמר
 וימת אד כל היקום אשר על פני האדמה חוץ מנח וכל אשר אתו
 בתבה שנאמר אך נח ואשר אתו בתבה וחיו סעוג מלך
 הבשן שישב לו על עץ א' מן הסודות שר התבה ונשבע נח
 ובניו שיהיה להם עבר עולם מה עשה נח נקב חור אחד
 בתבה והיה מושיע לו מזונו בכל יום ויום ונשאר גם הוא שנאמר
 כי רק עוג מלך הבשן וגו' וחיו מארץ ישראל שלא ידרו עליהם
 גשמים שנא' בן אדם אמר זה את ארץ לא מפותה היא לא גשמה
 ביום ועם אלא נתגלגלו המים מכל הארצות ונכנסו לה. שלח נח
 את העורב לידע מה בעולם הלך לו וסצא נבלת אדם בראשי החרש
 ישב לו על מאכרו ולא השיב שליתותיה לשולחיו. שלח את היונה
 והשיבה שליתותה שנא' ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית
 טרף בפיה ולמה עלה זית אמה היונה לפני הקב"ה רבון כל
 העולמים יהיו מזונתי מרורין כזית זה ונתונים בידך ואל יהיו מתוקים
 ונתונים ביד בשר ודם מכאן אמרו שולח דברים ביד טמא כשולח
 ביד כסיל ושולח דברים ביד טהור כשולח ביד ציר נאמן לשולחיו.
 ר' צדוק אומר י"ב חדש עשו כל הבריות בתובה וזיה נח עומה
 ומתפלל לפני הקב"ה ואומר רבון כל העולמים הוציאני מן המסגר הזה
 כי עיפה נפשי מריח אריות והבנים וזמרים ויכתירו לך כל הצדיקים
 כתר מלכות שהוצאתני מהם שנא' הוציאך מטמגר נפשי
 לחודות את שמך בי וכתירו צדיקים כי תגמול עלי. ר' לויטש איש
 יבנה אומר כל הבאים אל התיבה הפריש זכרים מן הנקבות שנאמר
 ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו והיו זכרים בצד אחד ונקבות בצד
 אחר וכשיצאו העסיר זכרים בצד נקבות שנא' צא מן התבה אתה

ואשתך

באור מספיק

[illegible]

ואשתך ובניך ונשי בניך אהך הרי איש ואשתו . ויברך אותם אלהים
 לפרות ולרבות בארץ שנא' ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו
 ורבו . מצא נח נפן שנודע ויצאה מן עין ואשכול . היה עסה נשל מפירותיה
 ואכל וחמר אותם בלבו ונמסע מסנה כרם בארץ בו ביום נשתגשו
 פירותיה דכתיב ביום נסעך תשגשגי . שתה מסנה יין ונתגל בתוך
 האהל ונכנס כנען וראה את ערות אביו וקשר חוט בבריתו וסרטו
 ויצא והגיד לאחיו נכנס חם ומצא לערות אביו ולא שם על לבו סגות
 כיבוד אב יצא והגיד לשני אחיו בשוק כמשחק באביו נערו בו אחיו
 ולקחו את הכמות עמהם והלכו להם אחורנית וכסו את ערות אביהן
 שנא' ויקח שם ויפת את השמלה וגו' ויקץ נח מיינו וידע את אשר
 עשו לו בנו הקמן ואררו שנא' ארור כנען . ישב נח ודרש בלבו
 ואמר הקב"ה הצילני מסי המבול והוציאני מן המסגר ההוא ואני
 רדיב להקריב לפניו קרבן ועולות מיד הביא נח ממין בהמה טהורה
 שור וכשב ועז סמין עוף טהור תורים וכני יונה ובנה את המזבח
 הראשון שהקריב עריו עולות קין והבל והקריב עולות ארבע שנאמר
 ויבן נח מזבח לה' ויקח אץ כתיב אלא ויעל עולות במזבח ועלה
 ריח ניחוח לפני הקב"ה ויעל עולה במזבח וערב לו שנא' וירח ה' את
 ריח הניחוח . מה עשה הקב"ה פשט יד ימינו ונשבע לו שלא להביא
 מי מבול עוד על הארץ שנא' כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי וגו'
 ונתן קשת לאות ברית שבועה בינו לבין הארץ שנאמר את קשתי
 נתתי בענן והיתה לאות ברית והתקינו שיחיו מוכירין שבועת נח בכל
 יום שנא' למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה :

פרק ארבעה ועשרים

ברך נח ובניו שנא' ויברך אותם אלהים במתנותיהם והנחילם את
 כל הארץ ברך לשם ולבניו שחורים וגאים והנחילם את כל
 ארץ נושבת ברך לחם ובניו שחורים כעורב והנחילם חוף הים .
 ברך ליפת ובניו כולם לבנים ויפים והנחילם מדבר ושדות אלה הנחלות
 שהנחילם . רבי אילעי אומר היו מולידין את בניהם ופרין ורבין כמין
 שרץ גדול ששה בכר לידה והיו כולם עם אחד ולב אחד ושפה אחת
 שנא' ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ומאסו ארץ חסדה
 שנא' ויהי בנסעם מקדם הלכו לארץ שנער ומצאו ארץ גדולה ורחבת
 ידים וכורה טישור וישבו שם שנא' ומצאו בקעה בארץ שנער וישבו
 שם . ר"ע אומר השליכו מלכות שמים מעריהם והמליכו עליהם נמרוד
 עבד בן עבד לפי שכל בני חם עבדים הם ואזי לארץ שימליך עליה
 עבד

באור מספיק

וילאס מנן עין . אשער שדרשו כעין ג"ס מוכתיב וימסע כרם וכפחו ויטעו חלקים גן כפרן מקדם : כז
 ביום נשתגשו פירותיהם . כי לא היה שם כדבר וטע לאן לפניו ית' להנחות בסגולה רכס כל מעשי
 חסד אשר יעשה לו , ונה ראה ראשית לו לנסוע כרם ונח סכרס אל הספס סוס עד שבו
 ביזס נשתגשו (וסי' כנדרלו) פירותיו : (אם ערות אבי אביו) . כ"ל : ולא סס על לבו כ' .
 מוכתיב וירח חם את ערות אביו למדו מוס טלא פשט מאומס לנח רק שאלס מרופו ולא
 כססו : אם כשתלס וגו' . וסינכס אחורנית וערות אביסלס לא ראו : סיכו מוכירין שבעס נח
 כ' . סי' טמינו מוכרס סכקכ"ס נשכס לנח טמינו מניח מניל לעולם שנאמר כי מי נח
 זאס לי אשר נשבעתי וגו' (ויספס נד) לך תקני סיכו אומרים למען ירכו ימיכם על האדמס
 זאס נשכס וגו' ר"ל ששכסע שחאריכו ימיס על האדמס ולא יסיס עוד מניל , ונלס אשר נשכס
 מוכס על ירכו ימיכס ולא לסיכס על האדמס וכוא פשוס :

עבר שנא' תחת עבד כי ימלך. ר' חנינא אומר נמרוד גבור כח הדי שנאמר וכוש ילד את נמרוד. רבי יהודה אומר הכתובת שעשה הקב"ה לאדם ולאשתו היתה עמם בתיבה וכשיצאו מן התיבה לקחה חם בן נח והוציאה עמו והנחילה לנמרוד ובשעה שהיה לובש אותה היו כל בהמה חיה ועוף באין ונופלין לפניו כסבורין שהוא מלך מכת גבורתו לפיכך המליכוהו עליהם שנא' על כן יאמר נמרוד גבור ציד לפני ה'. אמר נמרוד לעמו באו נבנה לנו עיר גדולה ונשב שם בתוכה מן נפוצ על פני כל הארץ כראשונים ונבנה מגדל גדול כתוכם ונעלה לשמים שאין כחו אלא במים ונקנה לנו שם גדול בארץ שנ' ונעשה לנו שם. ר' פנחס אומר לא היו שם אבנים לבנות את העיר ואת המגדל מה היו עושין מלבנים לבנים ושורפין אותן כיצור ארש עד שבנו אותן גבה שבעים מיל. ו' מעלות היו ממזרחו וממערבו אלו שהיו מעלין את הלבנים היו עולים ממזרחו ואלו שהיו יורדים היו יורדים ממערבו ואם נפל אדם ומת לא היו שמים את לבם עליו ואם נפלה לבינה ארת היו יושבין ובוכין ואומרים אוי לנו אימתי תעלה אחרת תחתיה. ועבר אברהם בן תרח וראה אותם בונים את העיר וקללם בשם אלהיו ואמר בלע ה' פלג לשונם ומאסו את דברו כאבן מושך ע"ג קרקע והלא כל אבן בחרו ושוב אין נותנים אותו אלא על פנות הבית ועליו הכתוב אומר אבן סאמו הבונים וגו'. ר' שמעון אומר קרא הקב"ה לשבעים מלאכים הסובבים סאם כבודו ואמר להם בואו ונבלבל את לשונם וסנן שהקב"ה ירד אליהם שנ' הבה נרדה ארדה אין כתיב אלא נרדה וסנן שהפיל גורלות ביניהם שנאמר בהנחל עליון גוים ונפל גורלו של הקב"ה על אברהם ועל זרעו שנאמר כי חלק ה' עמו אמר הקב"ה חבל וגורל זה שנפל על רצתה נפשי שנא' חברים נפלו לי בנעמים וירד הקב"ה ושבעים המלאכים הסובבים סאם כבודו וברבל את לשונם לשבעים גוים לשבעים לשון כל אחד ואחד נוי וכתבו ולשונם וסנה מלאך על כל אומה ואומה וישראל נפל בחלקו

באור מספיק

פרק בר נמרוד גבור כח הדי. ר' חנינא אומר נמרוד גבור כח הדי שנאמר וכוש ילד את נמרוד. רבי יהודה אומר הכתובת שעשה הקב"ה לאדם ולאשתו היתה עמם בתיבה וכשיצאו מן התיבה לקחה חם בן נח והוציאה עמו והנחילה לנמרוד ובשעה שהיה לובש אותה היו כל בהמה חיה ועוף באין ונופלין לפניו כסבורין שהוא מלך מכת גבורתו לפיכך המליכוהו עליהם שנא' על כן יאמר נמרוד גבור ציד לפני ה'. אמר נמרוד לעמו באו נבנה לנו עיר גדולה ונשב שם בתוכה מן נפוצ על פני כל הארץ כראשונים ונבנה מגדל גדול כתוכם ונעלה לשמים שאין כחו אלא במים ונקנה לנו שם גדול בארץ שנ' ונעשה לנו שם. ר' פנחס אומר לא היו שם אבנים לבנות את העיר ואת המגדל מה היו עושין מלבנים לבנים ושורפין אותן כיצור ארש עד שבנו אותן גבה שבעים מיל. ו' מעלות היו ממזרחו וממערבו אלו שהיו מעלין את הלבנים היו עולים ממזרחו ואלו שהיו יורדים היו יורדים ממערבו ואם נפל אדם ומת לא היו שמים את לבם עליו ואם נפלה לבינה ארת היו יושבין ובוכין ואומרים אוי לנו אימתי תעלה אחרת תחתיה. ועבר אברהם בן תרח וראה אותם בונים את העיר וקללם בשם אלהיו ואמר בלע ה' פלג לשונם ומאסו את דברו כאבן מושך ע"ג קרקע והלא כל אבן בחרו ושוב אין נותנים אותו אלא על פנות הבית ועליו הכתוב אומר אבן סאמו הבונים וגו'. ר' שמעון אומר קרא הקב"ה לשבעים מלאכים הסובבים סאם כבודו ואמר להם בואו ונבלבל את לשונם וסנן שהקב"ה ירד אליהם שנ' הבה נרדה ארדה אין כתיב אלא נרדה וסנן שהפיל גורלות ביניהם שנאמר בהנחל עליון גוים ונפל גורלו של הקב"ה על אברהם ועל זרעו שנאמר כי חלק ה' עמו אמר הקב"ה חבל וגורל זה שנפל על רצתה נפשי שנא' חברים נפלו לי בנעמים וירד הקב"ה ושבעים המלאכים הסובבים סאם כבודו וברבל את לשונם לשבעים גוים לשבעים לשון כל אחד ואחד נוי וכתבו ולשונם וסנה מלאך על כל אומה ואומה וישראל נפל בחלקו

בחלקו וחבלו וע"ז נאמר כי חלק ה' עמו. ומנין שירד הקב"ה שנאמר ירד ה' לראות את העיר ואת המגדל זו ירידה שניה והיו רוצין לרבר איש את רעהו בלשון ולא מכירין איש לשון רעהו ומה עשו לקח איש הרבו ונלחמו אלו עם אלו להשחית וחצי העולם שם נפלו בחרב ומשם הפיצם על פני כל הארץ שנא' ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ. ר' אומר עשו אחיו של יעקב ראה את הכתונת שעשה הקב"ה לאדם ולחזה על נמרוד וחמר אותה בכבו והרגו ולקח אותה ממנו ומנין שהיו תמורות בעיניו שנא' ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול התמורות וכשלבש אותם נעשה גם הוא גבור שנא' יהי עשו איש יודע ציד וכשבא יעקב מאת פני יצחק אביו אמר אין עשו ראוי ללבוש את הכתונת הלוה וחמר ושמנם שם שנא' טמן בארץ חבלו :

פרק חמשה ועשרים

ירידה שלישית שירד הקב"ה לסדום שנא' אדרה נא ואראה אמר הקב"ה דבר גדול שאני עתיד לעשות בעולמי אני מגיד לאברהם אהבי שנא' וה' אמר המכסה אני מאברהם ונו'. ר' חנינא אומר נגלה הקב"ה ג' מלאכים על אברהם אבינו שנא' וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים. אחד התחיל מבשר אותו על הריון בטן של שרה אשתו שנא' לסועד אשוב אליך. ואחד הגיד לו מעשה סדום ועמורה שנא' ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה מכאן אמרו כל מי שהוא מדבר עם חבריו דבר שהוא נגאי לו מתחיל לו בדרמים טובים וגומר ברבר שאני לרצון לו. מנין אני למדין מהקב"ה כשנגלה על אברהם אבינו התחיל מבשרו על ההריון של שרה אשתו ואח"כ הגיד לו מעשה סדום. התחיל מבקש ומתחנן לפניו על לום בן אחיו אמר לפניו רבון כל העולמים כמות הרשע כן ימות הצדיק שנא' האף תספה צדיק עם רשע אמר לו הקב"ה אברהם בודיך בזכות חמשים צדיקים אסלה לסדום שנא' אם אמצא בסדום חמשים צדיקים ואסלה לכל עונותם מכאן אמרו אם יש חמשים צדיקים בעולם בצדקתם העולם עומד. התחיל ומבקש ומתחנן לפניו עד שהגיע לעשרה מכאן אמרו חכמים אם יש עשרה צדיקים במקום בזכותן המקום ניצול שנא' לא אשחית בעבור העשרה. ר' זעירא אומר עשירי עולם היו אנשי סדום סן הארץ הטובה והשמנה שהיו יושבין עליה שכל צורך שבעולם היה יוצא ממנו שנא' ועפרות זהב לו בשעה שהיה אדם יוצא ומבקש ליקח לו ירק היה אומר לעבדו צא וקח לי באימר ירק הוא הולך ליקח לו ירק ומוצא תחתיו זהב שנאמר ועפרות זהב לו. וכסף היה יוצא ממנה דכתיב כי יש לכסף מוצא. אבנים טובות ומרגליות היו יוצאים ממנה שנאמר מקום ספיר אבניה. לחם

באור מספיק

ס"ו, אומר מעתה סם וארפכשד ועבר צדיקים כיו ולא נכללו עם כאלוהים מ"כ : ומדד ארסס נלכו. כ"ז פרשס ס"ס למדו מדכסיב חסד רשע מלוד רשום (משלי ח') : פר"שה כה ואחד סטור לו מעשס סדום כו'. דל"כ מ"ז צא כולם אל אכרסס : על לום בן אחיו. מדכסיב סלף סססס צדיק בלשון יחיד. למדו מוס סססו קלוי על לום : עלסס צדיקסס. כי כל מי פסרס סכיפסל סריא ללל כסססס מעפסרס פ"ססס למיד : כפסס ססיב ארסס יולל. ויק"ל פרשס ד' : ומולל פסססו זכס : לפי סקין מלסלס זכס כפסרס כל בן מידוס, כי כפסס ארל"ס נחללו מחלל כוסב וכסלגסס סיקוקן פססס זכס מ"ז עוש ספסלסס ללל אסו ססיס סכידוס כפססס ספסססס סיקס כיו זכס נפולל גלי סיס מללססס, כי

לחם היה יוצא ממנה דכתיב ארץ מסנה יצא לחם. לא. בטחו בצל יוצרם אלא ברוב עשרם שהעושר דוחה מבעליו יראת שמים הבוטחים על חילם. ר' יהושע בן קרחה אומר לא חסו על כבוד קונם לשבור אוכל לאורח ולגר אלא פסקו את כל האילנות למעלה מפירותיהן שלא יהא הנאה מהם אפי' לעוף השמים שנא' נתיב לא ידעו עיט. ר' נתנאל אומר הקיטו עליהם שופצי שקר וכל אורח וגר שהיה נכנס בסדרם היו עושקים בדינם המעות ומוציאין אותן ערומים שנא' ואת הגר עשקו בלא משפט ושבעים בכל תבואת הארץ והיו יושבין לבטח ושאנן ושלוה בלי פחד מלחמה מכל סביבותיהם שבעים בכל טוב ולא החזיקו ידם בפת לחם לא לעני ולא לאביון שנא' הנה זה היה עון סדום אחותך וגו' ר"י אומר הכריזו בסדרם ואמרו כל מי שהוא מחזיק ידו בפת לחם לעני לגר לאביון ישרף באש. פליתית בתו של לוס היתה נשואה לאתר מגדולי סדום ראתה עני אחר מדויק ברעוב העיר ועגמה נפשה עליו מה היתה עושה בכל יום כשהיתה יוצאת לשאוב מים היתה נותנת בכר שלה מכל מזון ביתה ומכרכלת אותו חעני אמרו אנשי סדום העני הזה מאן הוא חי עד שידעו הדבר והוציאו אותה להשרף. אמרה אלהי העולם עשה משפטי ודיני מאנשי סדום ועלתה ועקתה לפני כסא הכבוד אמר הקב"ה ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי אם כצעקת הנערה הזאת עשו אנשי סדום אהפוך יסודותיה שלה למעלה ופניה לבטה שנ' הכצעקתה הכצעקתה אין כתיב אלא הכצעקתה. וכן הוא אומר הולך את חכמים יחכם. למה הוא דומה למי שנכנס לבית המרקחים אע"פ שלא לקח ולא נתן כלום מ"ם ריה טוב לקח והוציא עמו כך כל מי שהוא הולך עם הצדיקים לוקח מדרכיהם וממעשיהם הטובים ורועה כסילים ירוע למה הוא דומה לאדם שהוא נכנס לבית הבורסקי אע"פ שלא נתן ולא לקח כלום מ"ם ריה רע קולט והוציא עמו כך מי שהוא עם הרשעים לוקח מדרכיהם וממעשיהם הרעים שנא' ורוע כסילים ירתנ. ד"א הולך את חכמים יחכם זה לוס שהיה מהלך עם א"א ולמד ממעשיו ומדרכיו הטובים אמרו מה עשה אברהם אבינו עשה לו בית קבול בחרן וכל מי שהוא נכנס ויוצא לחרן היה מקבלו ונותן לו מאכלו ומשקתו ואומר לו אחד הוא אלהים בעולם וכשבא לוס לסדום כך היה עושה וכיון שהכריזו אנשי סדום ואמרו כל מי שהוא מחזיק ידו בפת לחם לעני ואביון ישרף באש היה מתיירא מלעשות ביום ועשה בלילה ראה ב' המלאכים והיה סבור שהן אורחי הארץ ורץ לקראתם שנאמר ויבאו שני המלאכים סדומה וגו' ולמה היה יושב לוס בשער סדום אלא שאותו היום מגוהו עליהם הביאם ואמר להם בואו וליני בתוך ביתי ואכלו ושתו ותרכו לררכיכם בשלום ורא קבלו האנשים עליהם והחזיק בידם שלא כרצונם הכנים אותם בתוך ביתו שנאמר ויפצד בם מאוד ראה אותם נער אחד מאנשי סדום ויצא והגיד להם ותקבצו אליו כולם אל פתח הבית לעשות כמנהגם אמרו אל לוס

באור מספיק

כי כאשר הים צרינס לתלוט סירק שם מלא חם סהג. שטעמר דוחס כו' חכר באן וכנ"ל שטעמר דוחס מבעליו ויראת שמים שנא' שטעמיו על חילם (תלים מ"ט) : מדוקדק. מלשון דקדוקי (עזובין מ"א ב') : כעלמקס אין כסוי כו' . כ"ר פרסה מ"ט : רחם סג ב' כו' מדכביח אנשי סדום וקנו על סכים מנער ועד זקן (נחלשים י"ד ד) משמע שטעמיהם

פיקי רבי אריעזר

לום איה האנשים אשר באו אריך הלילה הוציאם ארינו ונדעה אותם רוצים אנו לעשות כמנהגנו ומה עשה לום כשם שנתן משה רבינו נפשו על ישראל כך נתן לום נפשו עליהם לקח שתי בנותיו והוציא להם תחת שני המלאכים שנאמר הנה נא לי שתי בנות ולא קבלו האנשים מה עשו להם המלאכים הכו אותם בעורונו עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר הכל במדה כשם שהחזיק להם בידם שלא ברצונם והכניסם בחוך ביתו כך החזיקו בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו והוציאם לחוץ אמר להם אל תביטו אחריכם שהרי יורד שכינתו של הקב"ה שיממיר עד סדום ועל עמורה גפרית ואש. עדית אשתו של לום נכמרו רחמיה על בנותיה הנרשאות בסדום והביטוה אחריה לראות אם היו הולכות אחריה אם לא וראתה אחריה השכינה ונעשית נציב מלח ועדיין היא עומדת כל היום לוחכים אותה השוורים ויורד' על רגליה ובבקר צומחת שנאמר ותבט אשתו מאתו ותהי נציב מלח :

פרק ששה ועשרים

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן וצפוי היה לפניו שעתידין בניו לנסות את הקב"ה עשרה נסיונות והקרים הרפואה למכתם ונסהו בעשר נסיונות. נסיון הראשון כשנולד אברהם אבינו בקשו כל גוילי המלכות להרגו ונחבא מתחת לארץ י"ג שנה שלא ראה לא שמש ולא ירח לאחר י"ג שנה יצא מתחת לארץ מדבר בלשון הקדש פאס אששים ושקץ את הפסילים ובסח בצל יוצרו ואמר ה' צבאות אשרי אדם בוסח כך. נסיון השני נתנוהו בבית האסורים עשר שנים ג' בכותה ו' בקדרי ו'א ג' בקדרי ו' בכותה לאחר עשר שנים שחרו והביאו אותו ונתנוהו בתוך כבשן האש והסלק הכבוד פשט יד ימינו והצילו מתוך כבשן האש שנא' ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשרים. נסיון הג' שלטלו מבית אביו וממשפחתו והביאו להרן ושמ מן תרח אביו ואמתראי אמו. המלסול קשה לדרם יותר מכל ומינן ששלטו שנא' לך לך מארצך וממלדתך. נסיון הר' מיום שנבראו שמים וארץ לא בא רעב אלא בימי אברהם ולא בכל הארצות אלא בארץ כנען בלבד לנסותו ולהורירו לסצרים שנא' ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרים. נסיון החמישי שנלקחה שרת אשתו

ביאור מספיק

כיום מנער. לכן אמרו שנער אחד ראה ויאלץ לביד לסם : סבו לזמן בעורונו. כיוון מתוך סעין וכלב ולכן מרגם לחוקים סגורים שיהא מולי של שגשג וסביב העם ועיין רד"ק טורט סטור מ"ס סרל"כ גימטריא ועיין יומא ל"ב ג' ופסחים ק"ג א' :

פרק כו עשרה נסיונות. אבות דר"י טרק ג"ג ש"ט תלים מזמור י"ח ומזמור ל"ח כמה סיונות : נסיונו בניו האסורים. ג' ב' א' ג' : נסים האסורים. שחבכו ומרדו ונחלגדם רחמי דמרת רביו מכבו כשניל שכיס מאכד אלמיו (רש"י טס) ומשורש כ"ר טרסה ל"ח : ככוס. יוא עיר בעבר הסגר בלחן ארס נכדים עיר גדולס בין חזן ויכין אשור (רמב"ן סדר לך) : ו' א' ג' בקדרי כו. כ"כ טס רב דימא מנסרדפי מסני ליסכא פ"ב. ומנך ככנד **משע** יד ימינו כו. פסחים ק"ח א' ועיין ש"ס רנסי פרש"א פסוק עד שסמך. מלכלו מנים אכיו ומחשפתו. משמע שיהא קלי ע"י שלסול סרלסון מה שסלך לחזן כרסמיס זיקת סרס אס אכרכס יגו' (כרלסין י"א ל"א) וסחר זס פסיס סגד"א ומינן סגנעלן בנאכר לך לך מלכ. נמלח כוא רלס נכוס לסרלס סרלכ"ס סהיכור לך לך מלכך נלסלס לנכרס ככוד יס כלור ככדיס. יגדלס ככרסמ"ן סהלרין נקוסיפו על סרלכ"ס סלכר סכסד"א ססיפסו. וכל כוכיס סרמכ"ן ככ ססר סרל"ס יסככ לא נסלר סלכר וסגללס אלו :

אשתו לפרעה לאשה וכי יש רך אדם שרואה שאשתו נלקחה ראש
אחר ואינו קורע את בגדיו אלא בעצה לקחה שלא קרב עליה • ר'
מרסין אומר באותו הלילה של פסח היה והביא הקב"ה על פרעה ועל
ביתו נגעים גדולים להודיע שכן הוא עתיד להכות את מצרים בנגעים
גדולים שנא' ויגוע ה' את פרעה נגעים גדולים • ר' יהושע בן קרחה
אומר מאהבתו אותה פרעה כתב לה בשר כתובה כל מסונו בין
בסך בין זהב בין עבדים בין קרקעות וכתב לה את ארץ נשן לאחוזת
לפיכך ישבו ישראל בארץ נשן שהיא של שרה אסנו וכתב לה את
הגר בתו ספלגשו לשפחה • ומנן שהיתה הגר המצרית שפחה שנא'
ושרי ישת אברם לא יורה לו ולא שפחה מצרית ושמה הגר • השכים
פרעה בבקר נבהל ונחפו שלא קרב לשרה וקרא לאברם וא"ל הרי
אשחך וכך שמרות מתנותיה עמה לך ואל תעמוד בארץ הזאת שנא'
הנה אשתך קח ולך וכתוב אהריו ויצו עליו פרעה אנשים כל מה
שנתן לשרה נתן אבימלך לאברהם שנא' ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים
ושפחות מעביר לאברם בבואו בארץ כנען עד ארץ פלשתים והכל
צפוי לפני הקב"ה ואבימלך היו כל נקבות ביתו עקרות אפי' עד ביצי
כנים ושלח אבימלך ולקח את שרה סבור להעמיד מסנה בנים וירד
מיכאל המלאך ושלף חרבו והרגו אשר לו זה דין משפט אמת להרגני
כמה שלא ידעתי שנא' הגוי גם צדיק תהרגו הרי הוא אמר כי אחותי
היא אמר לו השב את אשת האיש כי נביא הוא ומסך למד ארם
שבא לעיר על עסקי אכילה שואל אותו על עסקי אשתו אין שואלך
אותו ויתפלל ויהי עמר אברהם והיה מתפלל לפני הקב"ה ואמר רבון
העולמים אדם בראת לפריה ורביה ואבימלך וביתו יפרו וידבו ונתחד
לו שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים ויפא אלהים את אבימלך
ואת ביתו וילדו :

פרק שבעה ועשרים

הששי באו אליו כל המלכים להרגו אמרו נתחיל ראשון בבן אחיו
ואח"כ נתחיל בוובשביל לזמ לקחו את כל רכוש סדום ועמורה ואח"כ
שבו את לזם ואת רכושו שנא' ויקחו את כל רכוש סדום ועמורה וגו' בא
סיכאל והגיד לאברהם שנא' ויבא הפלים ויגד לאברהם העברי סיכאל שח
של עולם הוא מגיד שנא' ובעל כנפים יגיד דבר למה נקרא שמו
הפלים

באור מספיק

צ"כ סס מכל מחנו • כל' ר"כ מכל מחנו' כחכ לז מקום וכן מוכח בגי' מהם שאמר וכתב
אח"כ נזכר נאחזק : ומנין שסיס בגר כמנזרים שפסח • פי' מנין שסיס סיס בגר כמנזרים :
שפחה מנזרים וגו' • פי' דמס לנו חס מנזרים סיס או משאר חוסס חלל לנמנו שסיס נפוס
לז נחמדים ונכ"ר פסח מ"ס דרכו בגר כל הנדך (סא סכר) פ"כ : חס שנא למיר ס' •
מכוס ס' כ' כ"כ ז"כ א' : ומסך למד חס כנא למיר ס' • כ"ס בגי' גם כמכוס סס וז' •
ממך למד ואספ שגרמח לו להשיב לך אחוסי ביא כי חס שנא למיר על עסקי חילס שואלס
חוס על עסקי חסו חין שואלס חוסו ואספ שחלס חוסו על עסקי חסו חסכ חכס
חין ירחס חסס כמקס כוס לכן אמר אחוסי ביא כי ירח למד חסו ביא פן חכרנכו • כמ"ש
כי חסרני חין ירחס ס' וגו' (רש"י סס) חולס כנ"כ סס בגי' וככר למד ופ"ש כמפרש פ"י
וכת"ש סס :

פרק כז ואח"כ נתחיל בו • אפשר שלמדו זה מדכתיב ויקחו חס לזם וחס רכושו כן חס
אברם שחוס למורה לכודיענו שלז כוס כן חסו חככס לז דרכו שיעקר חסלס
וחככס כ • לזח חס חככס • ולא לקחו חס לזם חלל מחמס שחוס כן חסו חככס : רש"י
סכס

הפליט לפי שבשעה שהפיד הקב"ה את סמאל וכת שלו מסקום קרושחן אחו בכנסו שר מיכאל להורידו ולהפילו ופלטו הקב"ה מידו לפיכך נקרא שמו פליט ועליו אמר יחזקאל בא אלי הפליט מירושלים לאמר הוכתה העיר. לקח אברהם את ג' תלמידיו ואת אליעזר עבדו עמו ודרך אחריהם עד דן הוא פמיאם שנא' וירדוף עד דן ושם נתעכב הצדיק ששם נאמר לו אברהם תהא יודע שבני בניך עתידין לעבדו עכ"מ שנא' וישם את האחר בבית אל ואת האחר נתן ברן ושם הניח תלמידיו ונשיהם עמם ולקח אליעזר עבדו עמו מנין אותיות שמי ש"ח וירק את תניכיו ילידי ביתו ודרך אחריהם עד משמאל לרמשק שנא' ויחלק עליהם לילה. שמיאל הקטן אומר שם נחלק לו הלילה היא הלילה שהיתה מקדם היא הלילה שהבה בה אברהם את המלכים שנא' ויחלק עליהם לילה ועל זה נאמר ויהי בחצי הלילה וגו'. הלל הזקן אומר לקח אברהם את כל רכוש סדום ועמורה וחזר בשלום ולא נעדר לו עד אחר שנא' וישב את כל הרכוש והיה אברהם מתפחד ואמר אפשר שהרגתי כל אלו האוכלסין ולא נמצא בהם צדיק אל הקב"ה אל תירא אברהם ועל זה אמר אורח ברגליו לא יבא ברגלך לנלוך ברבר זה. ר' יהושע בן קרחה אומר אברהם התחיל ראשון לעשר בעולם לקח את כל מעשר סדום ועמורה וכל מעשר לוט בן אחיו ונתן לשם בן נח שנאמר ויתן לו מעשר מכל. יצא שם בן נח לקראתו וראה את כל מעשה אשר עשה וכל הרכוש שהשיב והיה חמה בלבו התחיל מהלל ומשבח מופאר לשם בוראו ואומר וברוך אל עליון אשר מנן צריך בידך. עמר אברהם והיה מתפלל לפני הקב"ה ואומר רבון כל העולמים לא בכח ידי עשיתי את כל אלה אלא בכח ימינך שאתה מנן לי בעוה"ז ולעולם הבא שנא' ואתה ה' מנן בעדי ומרים ראשי לעולם הבא וענו העליונים ואמרו ברוך אתה ה' מנן אברהם.

פרק שמונה ועשרים

נסיון השביעי אחר הרברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם לכל הנביאים היה נראה בחזון הלילה לאברם בחזון ובמראה. בחזון מנין שנא' במחזה לאמר אל תירא אברם אנכי מנן לך בעולם הזה שברך הרבה מאוד בעוה"ב אמר לו אברם אל תירא שאני מננת לך בכל מקום שאתה הולך כחרים לפני הפורעניות ונותן לך שכר טוב בעוה"ז ולעולם הבא שנא' שברך הרבה מאוד ובמראה

באור מספיק

סדום ועמורה וגו'. והא"כ כתיב ויקחו אם לוט והא רכישו: דן כו"פ פמיאם. מנילם ל"א בטרם נ"ס א' ויקראו לנשם דן בשם דן אביס (יכוסע יט) ואל"י לשם זו פמיאם ופניא ירדן ואל ממערב פמיאם פ"ב: מנין אותיות שמו ש"ח. נדרים ל"ב א' ב"ר פרש"י פ"ד וי"ר פרש"י כ"ח מתנחמל לך סביקתא רבתי פרש"י י"ח ב"ר מידום מידם כ"ט מא"כ פרש"י י"ג: שנאמר וישלך עליהם ליל. כדאית גלתי מונגס. ונראה שכתבו ראים על מה שנאמר שכן כתיב תלמידיו ונשיהם עמם וכו' לקח עמו אליעזר ודרך תלמידים. לוט כתיבו ראים שנאמר ויהלך עליהם ליל. ש"י ויחלק ששם חלוקה עליהם נלילם שקטן נשאלו דן ועם קלמן דף. ושיפור כהוב ל"ז וס ויחלק עליהם בחוף כלילם. וישין רש"י: שם נחלק לו כלילם. פליג. אדלעיל וסובר שיהלך קאי אליהם. שכלילם נחלק וסובר אז ה"י כלילם. וזו שמיס ועל זה נאמר ויכי בחצי כלילם: אורח ברגליו וגו'. וקידם לוט כתיב ירדשם וינכור שלום אורח ברגליו וגו' וכו' מדבר נאברסם כדכתיב נעיל מוס מו סעיר ממזרח כו': **פרק** כח נהזון ומגדלם. שנין ב"ר פרש"י א': ונותן לך שכר טוב בעוה"ז כו'. לפי שכיס מגדלם אביס פמיאם אולי קיבל מכר בעוה"ז. לכן הכתיבו על פוס' וש"ס

ובסמרא מנין שנא' וירא אליו ה' ד' יהודה אומר אותו הלילה שנכלח הקב"ה עד אברהם אבינו הוא ליל הפסח והוציא אותו לחוץ ואמר לו יש בך כח לספור כל צבא השמים אמר אברהם לפניו וכי יש מספר לגדודיך אמר לו כך יספר זרעך מרוב שנא' ויאמר לו כה יהיה זרעך . ר' עקיבא אומר הראה הקב"ה לא"א בבין הבתרים מלכיות מושלין ואוברין שנא' ויאמר אליו קחה לי עגנה משולשת זו מלכות רביעית שהיא מלכות ארם שהיא כעגלה דשה . ועז משולשת זו מלכות עכו"מ שנא' וצפיה העוים הגדיל עד מאד . ואיל משולש זו מלכות מדי ופרס . ותור אלו בני ישמעאל לא נאמר תור זה בלשון תורה אלא בלשון ארמית . תור זה השור כשיצמיד שור וזכר עם נקבה יפתחו וישרדו את כל העסקים . ונחל אלו ישראל שנמשלו בנחל שנאמר יונתי בתניו המלע וכתוב אחד אומר אחת היא יונתי תמתי . רבי אלעזר בן יעקב אומר לא נאמר לשון זה משולשת אלא גבורי כח שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק . רבי משרשיא אומר משולשת משולשים יהיו שלשה פעמים עתידים למשול בארץ ישראל . פעם ראשונה כל אחד ואחד בפני עצמו . פעם שניה בשנים שנים . פעם שלישית כלם כאחת להלחם עם בן דוד שנאמר יתיצבו מלכי ארץ וגו' . ר' יהושע אומר לקח אברהם חרבו ובתר אותם כל אחד ואחד לשנים שנא' ובתר אותם בתוך אלולי לא בתר אברהם לא היה העולם יכול לעמוד הואיל ובתר אותם התיש את בהם הקרוב כי בתר ובתר לקראת רעהו שנא' ויתן איש בתר לקראת רעהו וגו' בן יונה הניח חיים שנא' ואת הצפור לא בתר מכאן את למד שאין לך צפור בתורה אלא בן יונה בלבד ויורד העיט עליהם לפרדן ולדברין ואין העיט אלא בן דוד שנמשל לעיט שנאמר העיט צבוע נחלתי לו . כצאת השמש היה אברהם יושב ומניף עליהם בסוקרו כדי שלא ימשול בהם העיט עד שבא הערב . רבי אליעזר בן עזריה אומר מכאן אתה למד שאין מושלן של ד' מלכיות האלו אלא יום אחד מיומו של הקב"ה . אמר לו ר' אליעזר בן ערך דאי כדבריק שנא' נתנני שוממה כל היום דוה חיץ משתי ידות שעה . חרע לך שהוא כן בא וראה כשהשמש נמה לבא במערב שתי ידות שעה תשכחו ואין נתי לו . כך עד שלא יבא הערב יצמת בן דוד אורן של ישראל שנא' והיה לעת ערב יהיה אור . עמד אברהם והיה סתפלל לפני הקב"ה כדי שלא ישתעבדו בבניו ארבע מלכיות הללו נפלה עליו שנת תרדמה וישן שנא' ותרדמה נפלה על אברם וכי אדם שוכב וישן יכול להתפלל מכאן אתה למד שאברהם שוכב וישן מכח התפלה כדי שיעברו בניו על ד' מלכיות האלו שנאמר והנה אימה חשיכה גדולה נפלת עליו . אימה זו מלכות רביעית דכתיב בה דחילא ואימתני ותקיפא . חשכה זו מלכות עכו"מ שהחשיכה עיניהם של ישראל מכל מצות שבתורה . גדולה זו מלכות מדי ופרס שגדולה

באור מספיק

הַיָּהוּדִים שֶׁכָּכָה טָרַסוּ מֵאֵלֶּיךָ. יוֹי כִּרְכֵּם שִׁיבֹרֵךְ אֶף לְנוֹסִיךְ וּבְמִדַּתְּ שֶׁם מֵחִיטּוֹ שִׁיבֹרֵךְ מֵהַ דָּא
אֲחֵר מִסֵּר רַב מִכָּן אֲחֵר לְהֵסֵר לִירֵאִיךָ: מֵהַ כֹּחַ וְאִין נִוְסֵה לוֹ. כִּלְכֵּל וְכִסֵּי יִקְלֹקֵם לָךְ: וְכִ
אֲחֵר מִכָּן יִשָּׁן וְיִסְתַּל לְהַסְתַּל. אֲחֵר לְלַמֵּד מִסִּטָּה אֲבִירָסִים אֲבִירִין וְשֶׁן מִכָּה סִפְסִלִים. כִּלְכֵּל
וְכִסֵּי יִקְלֹקֵם שֶׁם: אֵימֵה וְהַמְלִיכִים בִּי. כִּי טָרַסֵה מִיָּד וְיִירֵי טָרַסֵה יָגֵר שׁוֹרֵם מִצִּדֵּי יָבִי:
מִסִּטָּה אֲ מִלְּכִים מִכִּתְּרֵי יוֹי. כִּלְכֵּל וְיִשָּׁן כִּי שֶׁם וְשִׁפְזֵר טָרַסֵה נֹא: גְּדוּלָּה אֲ מִלְּכִים מִדִּי.
בְּמִדַּתְּ שֶׁם מֵחִטּוֹ עַל שֶׁם גְּדֵל שִׁמְךָ אֲמִשְׁרוֹת וְהָ, וְהָאֵל גִּבֹּרֵת בִּשְׁוֹעַ סִפְרָה' אֲגִדְּלֵה לְפָנֶיךָ
וְהָ

לסבור את ישראל כחנם. נופרת מלכות בכל שבירים נפרה עפרת ישראל. עליו אלו בני ישמעאל שעליהם בן דוד יצמח שנאמר אויביו ארביש בשח ועליו יציץ נזרי. ר' עזריה אומר לא נבראו המלכויות האלו אלא עצים רניהנם שנא' והנה תגור עשן ולפיד אש אשר עבר ואין תגור ולפיד אלא גיהנם שנאמר נאם ה' אשר אור לו בציון ותגור לו בירושלים :

פרק תשעה ועשרים

נסיון השמיני והיה אברהם בן תשעים ותשע שנים אמר לו הקב"ה הנהלך לפני והיה תמים. אמר לו עד עכשיו לא היית תמים לפני אלא מול בשר ערלך מעליך והתהלך לפני והיה תמים שהעדרה ממאה היא מכל הטומאות שנא' לא יוסף יבא בך ערד וממא. שהעדרה מום היא מכל מומים מול את בשר ערלך והתהלך לפני והיה תמים. רבן גמליאל אומר שלח וקרא לשם בן נח ומל את בשר ערלתו ובשר ערלת ישמעאל בנו שנא' בעצם היום הזה נימול אברהם וישמעאל בנו. מהו בעצם היום הזה בנבורת השמש בחצי היום ולא עוד אלא אתיא עצם עצם מיום הכפורים מה דהלן כל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא שביום כפורים נימול אברהם וכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם הברית של מילה של אברהם אבינו ומכפר על כל עונותינו שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגו'. ולאותו מקום שנמול ונשאר דמו שם נבנה המזבח ולכן נאמר ואת בר דמו ישפך אל יסוד המזבח. ואומר לך בדמך חיי ואומר לך בדמך חיי. ר' חנינא בן דוסא אומר כל הנסולים ביום השלישי כאב הוא להם שנא' והיה ביום השלישי להיותם כואבים. ולכן שני הכמים מרחיצין את הקטן בשלישי שכל שחל להיות בשבת וכל צרכי מילה עושין בשבת וכל ערל לא יאכל בו ולא יגע במקרש הפורש און הערלה כפורש מן הקבר. רבן גמליאל בנו של ר' יהודה הגשיא אומר ביום שנמול אברהם ביום השלישי כאב היה לו מאד

כדי

באור מספיק

אם ישראל נתנם, סיוט (נפח) : נוסחם זו מלכות נגל. שם מספיק על שם נפחם נגל (ישעי. כה) פ"ב :

פרק כח נבחרת השמש. ס' נפחם (מלשון כי נפחם ממנו) (בראשית כ"ב פ"ב) : נחש סיוס. ואפ"ל דקיימ"ל דרזיון מקדמין (למנו דכיון מלפני כדאיתא בספחים ד' א' . וז' שפסח זה כחולת למול מלפני כאלפס סיוס ודגיש ליה ימלל כדאיתא כ"ב סרסס מ"א וספ"ס פרשם ד' : סטיוס הכטוריס נימול כו'. עין פוס' ר"ס י"א א' ד"ס אלף : כי כיוס כוס יכפר ענינים כו'. פ"י שדרכו כי כיוס כוס כיוון כחוס ד' כיוס דכסיו ניה כפס כיוס כוס, יכפר ענינים וגו' : לך נאמר ואת כל דמו כו'. פ"י לואס לוס כטורא ית' לשפוך דמן של קרבנות על המזבח כי על מקום דם נכנס המזבח : ולומר לך בדמך חיי כו'. פ"י כדמיק' לשון רבים לרמו על דם כקרבנות ודם המילס שנספרכו ונאזו אל מקום אחד : כיוס כשלישי כליב כול לסס. וכן פ"א שם כדמיקו' לשון ככיוס (לא כ') אפול ואלא סכנס שנא' ויחי כיוס כשלישי ככיוסם מואכיס, כתב שם כר"ן ווס לשון, ולאו למיפרא דכיוס כשלישי כליב לוס פ"י מיומל קמל אלף לך כספניו שמעון ולוי עד יום כשלישי כדי שיכיו מלשנים כיוסר טיכאכו ג' ימיס וכי מוכח פרק ר"א דמילס קל"ד פ"ב. כנו מכמים כשכ"ס פ"ב פשטנ ג' וס"ס משכנ ג' : מרחיטין. אפילו כחמין שכומוהו כשכנ דכיוס ג' מוכון כול כ"ס יוס א' וכל וסמיס חמין מחקיין לגוף כסיוסין וסכריטין אותה (כספ"ב שם פ"ס משכנ ג') : אס כסין. פ"י כל כסוף, וכשכנ פ"ס שם כני' אס סמילס, וכספ"ב י"ס שס כטורסל כנו סכול לסינו מרחיטין אס סקסן, ונרלס שכני' כו סיקר מדכפ"י שם קל"ד כ' סרלסל כל סכא ול כחלסל מילס ודוק, ועיין כ"כ פרשס פ' וירושלמי פרק ר"א עמילס ועיין כילקוט

בראשית

כדי לנמיתו מה עשה הקב"ה נקב חור אחד בניהנם ודחתיה את היום כיומן של רשעים ויצא וישב לו בפתח האהל לרוח היום שנא' והוא יושב פתח האהל בתום היום . אמר הקב"ה למלאכי השרת בואו ונבקר את התולה שםרת גמילות חסדים גדולה לפני מיד ירדו הסכאים ובקרו את אברהם . בוא וראה כתה של מילה שעד שלא ניטול אברהם והיה נטול ואח"כ אני מדבר עמו שנא' ויפול אברהם על פניו עכשיו שניטול הוא יושב ואני עומד שנא' והוא יושב פתח האוהל וגו' וכתוב וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עמו . ר' זעירא אומר חמש ערלות בעולם ארבע באדם ואחת באילן ארבע באדם מנין ערלת האון שנא' הנה ערלה אונם . ערלת שפתים שנא' ואני ערל שפתים . ערלת הלב שנא' ומלתם את ערלת לבבכם . ערלת בשר מנין שנא' וערל זכר אשר לא יטול את בשר ערלתו ואומר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב וערלת הלב אינה מנחת לעשות רצון בוראו . ולעתיד לבא הקב"ה מסיר את ערלת הלב מעליהן ואינן מקשיין את ערפם לפני בוראם שנא' והסירותי את לב האבן משרכם ונתתי לכם לב בשר ואומר ונמלכתם את ערלת בשרכם . אחת באילן שנאמר כי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרו . ר' זריקא אומר אין עץ האמור כאן אלא עץ הגפן אם אינן כורתין את עץ ערלתו כל הפירות שהוא עושה עוללות קטופין ולא טובים למראה ויפסל יינו מעל המזבח . ואם כורתין עץ ערלה כל פירות שהוא עושה טובים למראה ונבחר ינם להקריב על גבי המזבח . כך אבינו אברהם עד שלא ניטול הפרי שעשה לא היה טוב במעשיו ונפסל מעד גבי המזבח וכשניטול הפרי שעשה היה טוב במעשיו ונבחר ינו על גבי המזבח כיון נסך שנא' ויין לנסך . ר' יוחנן אמר כל עכו"ם הבאים בישראל נמולים בטובתם וברצונם וביראת שמים הם נמולים ואעפ"כ אין מאמינים בעכו"ם עד שבעה דורות שלא ישובו המים למצואיהם . אבל עבדים נימולים שלא בטובתם ושלא ברצונם ואין אמונה בעבדים כך עד עבדים שנמולו עם אברהם אבינו לא נתקיימו לא הם ולא זרעם בישראל ומנין שמלך שנא' וכל אנשי ביתו יליד בית נמולו . ישראל שהן נמולין תפלתן נכנסת לפני הקב"ה ועליהם

באור מספיק

נראה שם קל"ס : יומן של רשעים . דכתיב כנס סיום כל בוער כחור (מלאכי ג') : חמש עולות . כל פרשם מ"ו וי"ד פרשם כ"ס מנחמת סדר לך : עולות . דע כי מלך ערלה מירושלם כדכור . ונסה מלך לך כמו כדל לך פרשם ערל שפתים כמו כדל . נס ערלה אונם כמו וזאנו ככד (כח"א"ב כס' יסוד מורה) וכן כדל כד"ק בששוי שכל דבר יתר וכדל שרואי לסכיוו נקרא ערלה וכן ערל שפתים כי כעלן לכוון יכדו מלך דברים יתרים וגם יוצא בשפתיו דברים יתרים עד שגמיע אל הדיבור שרוא לרוב פ"כ . ורש"י (שמו"ו י"ב ירמיהו ו' חקוק ג' ט"א) פי' מלך ערלך חסוס , ואפשר שרש"י מפרשו שחטוט כפוטם וערל כמו רעל (זכריה י"ב כ') סכרושים כרעו (ישעיהו ו') ערלה סלג שא' ומלגם אף ערלה לנכנס ואומר ועל בית ישראל וגו' . כלל : וערל זכר אשר לא יטול מ' ולאחר ומלגם אף ערלה כרעס . כלל ר"י אומר כל מכהיבי כסס כנאים ס' . כרע"א מליא וס' כסס כסדר"ל כחידושי ינמות מ"ו כ' : עכדים נימולים שלא כטיבתן כ' . וכו' אליבא דכ"ס דעכדים נימולים כע"כ ומטבילים ואספ למילס כע"כ ועד כלן לא פליגי דכנן פליס דרש"י בינמות סס אלא כטיבילות הטיחור דכיון שאינו יכול לכווץ לטבול לשתרוד למס נכנסו כטיבילות כעכדים (מירושי כרע"א סס) : ואין אמונה בעכדים . כיס ס"ו ג' ירושלמי מורח פ"ב ורש"י אל חלמין כעכד עד שס פשר דור פ"כ פיין כמפרש סס : ולמה מלך כטיביל כסכרס מלך ימלא כ' . דסס כטיביל לכל דכיוסס לכן מלך כטיביל דיון כישראל (מס' עניודס כוכניס ר"ל כ') : סחוקטס כפרסיס כרזקן סס . כמורש . וס לשון כמסס מייחסי פ"א כמכנס

פרקי רבי אריעזר

תעליהם הוא אומר ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה ר' אומר יצחק מל את יעקב ועשו מאס במילה כשם שמאס את הבכורה שנא' ויבזעשו את הבכורה ויעקב דבק בבית מילה ומל את בניו ואח בני בניו ומנין שהיו בני יעקב נימולין שנא' אך בזאת יאתו לנו האנשים וגו' מכאן אתה למד שבני יעקב היו נימולין ומלו לבניהם והנחילם לחוק עולם עד שעמד פרעה וגזר עליהם גזירות קשות ומנע מהם ברית מילה וביום שיצאו ישראל מצרים נמולו כלם מגדול ועד קטן שנא' כי מולים היו כל העם היוצאים וגו' והיו לוקחים דם מילה ודם פסח והיו נותנין על משקוף בתיהן וכשעבר הקב"ה לנגוף את מצרים וראה את דם הברית ודם הפסח נתכלא רחמים על ישראל שנא' ואעבור עיך ואראך כתבוסכת בדמך ואומר לך בדמך חיי. אמר רבי אלעזר וכי מה ראה הכתוב לוטר שני פעמים בדמך חיי אלא אמר הקב"ה בזכות דם ברית מילה ודם פסח גאלתי אתכם ממצרים ובזכותם אתם עתידין ליגאל בסוף מלכות רביעית לכך נאמר ב' פעמים בדמך חיי. ר' ישמעאל אומר לא עבד אברהם מבל צוהו וכשנולד יצחק בן שמונת ימים והגישו הנישו לטילה שנא' וימל אברהם את יצחק בנו בן שמינת ימים והגישו למנחה על גבי המזבח ועשה שמחה ומשתה מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו היום שזכה למול את בנו כאברהם אבינו שנא' ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק. ג' ענויין הן עינוי הצום וענוי בית האסורין וענוי הדרך. ענוי הצום מנין שנא' עניתי בצום נפשי. ענוי בית האסורין

באור מספיק

עומדת בוכנים כלכם י"ח שאל פירקום בן שלוםס' את ר"ג נכחו שנים רותן נמרחן של אפרודאטי. כו' משם משמע שמואל נמרחן עם הפרסיות נמרחן וכפרקי דר"א איתא שמואל אלא ח"כ רסוק ד' אמות, עכ"ל. כאי שיעורא לא נזכר כהדר"א שלטנינו וחלוני גירסא אפרס' היתם לנפיו, אכן נראה שמתנת אלא כו' הוא דברי נכחות מייחזי נעלמו ומי כהמכס וידע פסד דבר לשפר בין כהדר"א למלאידות, כהדר"א מייירי ג' חזון ד"א וספס חזון לר' אמות כנ"ל, וטעם כהמכס ד' אמות עיין (ט"ו) יו"ד ט"ו קנ"ג ס"ק ג'), ועיין שם כנ"ל שכתב כהדר"א לא מייירי אלא לענין עומאס וטהרס וכו' ויסיים נזכרת עומאס וטהרס נזכרת, ואני מוסיף על דבריו, כהדר"א לא דובר כי אם על הפרסיות וכדומה אשר היו רחוקים מפרס ולא חלק להם כניס כדורס מחכונתם ומתכונתם, לא כן כהומות שניחזות מחכילים בכל דבר וסודע לביט יקראו, חסד פושט אהנו וכלל אנו חוסים, עליכם אנו חייבים לסתכל כמלום עלינו מפי נכחאי אמש: ועשו מאס במילה. כ"ס מדרש רות פרש"י הסתפק דרך חיי וזו זכ פשוט שפסד נעמו זר למילה, וז"ל פיר"ש שם שמשך כו' עולם כי יתקן אכינו פ"ס כדוראי מל אומר, ויש חסדים דערל מאס סיוס דלא מלוי יתקן לוי שיוס אכינוי וס"ס ממשחן עד שכלל כו' דמו כהכ"א דר' נהן וחל"כ כהכ"ס גדול סיוס ממשחן על ענמו מלחמו עכ"ל, מומאשר תרגמתי לא להאריך בקושיות לזרוע הלאה הכיאותים אשר אין דפתי טוחס מסס לוחא קרתי, ולרשתי נראה שישו שפשו מאס כהכ"ס, י"ו שלא כהכ"ס אלא אמו וכמהאר כהכ"א דבא"ר (פרק כ"ד) ורע של פשו לא היו כן אלא כל זמן שיתקן סיוס קייס סיו מקיימים כדורס מילה, וכיון שמה יתקן סיו כהכ"ס כדורס כדורס: אלא כהכ"ס: ה"ל לכתוב שמהם עוד דבר חזון כהכ"ס וכואו כהכ"ס: ומנו מסס כדורס מילה. וז"ל ק"ל: פ"ס ס"ו, וכמהות כדורס פרש"י א"י משמע כהמלחם כדורס כדורס מילה, וז"ל שם פרש"י י"ע לא נקשו ישראל למול כהכ"ס אלא כולס כהכ"ס א"י ש"ע מומאשר ק"ל: כיוס כהכ"ס אלא דם כדורס כו'. כ"ס ג"כ ש"ס חכלים חומור ק"ל, וכואו חמוס אין מחסום כהמאר אל כהכ"ס הוס כלל. דע כי כן נ"ל, כיוס שגמל אה יתקן כו', ה"ג מל אה יתקן ע"כ וכן העסיקוס כהכ"ס שש ק"ל ר"ס ש, ואפי זכ דורס פשוט שניס כהכ"ס כהכ"ס דרשו נועריון כיוס כ"כ כיוס שם כהמני שחי עת כהכ"ס. מל אה יתקן כו' ועשו משחן גדול כהכ"ס וכו', לכן אמרו חייב אדם לעשות שמחה כיוס שחל אה כו' שאלו פשיים מלס וככנסת כו' לנרית: וכנישו למחם על גבי כהכ"ס. י"ו אחר שטמול סיוס דלוי לקריב על גבי כהכ"ס וכמ"ס למול

ואמרו מנן שנא' עני הדרך רגלו. עני הדרך מנין שנאמר עני
 בדרך כחי. וכעני הדרך לא מלו בני ישראל שנא' כי לא מלו אותם
 בדרך. ר' ישמעאל אומר וכי עררים שמעו קולו של הקב"ה על דה
 סיני ונתן להם את התורה אלא חס ושלום נטורין היו אלא שלא היה
 להם פריעה וכל מי שסר ולא פרע את המילה כאלו לא מלו וכשבאו
 ישראל לארץ ישראל אמר הקב"ה יהושע אי אתה יודע שאין ישראל
 נטולין כתקנן חוזר וטול אותם פעם שנית שנא' מול את בני ישראל
 שנית וקבץ כל הערלות עד שעשה אותם כגבעה שנא' וימל את
 בני ישראל אל גבעת הערלות והיו ישראל לוקחין את הערלה ואת
 הדם ומסמין אותן בעפר המדבר וכשבא בלעם הקיסם ראה את כל
 המדבר מלא מערלתן של ישראל אמר מי יוכל לעמוד בזכות ברית
 דם המילה שהוא מכסה בעפר שנא' מי מנה עפר יעקב מכאן אמרו
 חכמים מכסין את ערלת הדם בעפר הארץ ולא עוד אלא שנמשלו
 לעפר שנאמר והיה זרעך בעפר הארץ וכך היו ישראל נהוגין למול עד
 שנחלקו לשתי ממלכות ומלכות אפרים מנעו מהם את המילה ועמד
 אליהו ז"ל וקנא קנאה גדולה ונשבע על השמים שלא להוריד מל ומטר על
 הארץ ושמעה איוב ובקשה להרגו אהרן עמר אליהו והיה מתפלל לפני
 הקב"ה אמר לו הקב"ה הטוב אחה מאבותיך עשו בקש את יעקב
 להרגו שנא' יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי וברח מלפני
 ונמלט שנאמר ויברח יעקב שדה ארם. פרעה בקש להרגו את משה
 וברח מלפניו ונמלט שנא' ויברח משה מפני פרעה. שאול בקש להרגו
 את דוד וברח מלפניו ונמלט שנא' וידוד ברח וימלט ללמדך שכל מי
 שהוא בורח נמלט. עמד אליהו וברח מארץ ישראל ונמלט שנא' ויקם
 ויאכל וישחה. נגלה עליו הקב"ה ואמר מה לך פה אליהו אמר לו
 קנא קנאתי אמר לו הקב"ה לעילם אתה מקנא. קנאת בשמים על גלי
 עריות שנא' פתחם בן אליעזר וכאן אתה מקנא חייך שאין ישראל
 עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך מכאן התקינו חכמים שיהיו

באור מספיק

יומר נראה שז"ל ושוב בנישו מ' סי' שאנחנו חס' לא נחשבה כלל מלמנו ולקרינו פ'
 כמות: וכי לא נמולו כיו כו'. כרש"ל ביבמות טז מביאו ומקשה מוטע על מלמדנו ש
 דמשה שלח כיו נמולין וכלן משה סבין נמולין, ומידן דמשה כר סיני קודם נישפן סת
 וכיו מלין עד ששם נוסס, וכסדר"ל ס' כמ"ד טז נגמרא טעמא דלא מכלו מבוט דלא נשיו
 נסס רוח נשונים משה דנוססין כיו לכל קודם כנוסס מלו מי סביס לזין למול אח פנמו וסוי
 כח' טז ד"ה מאי טעמא: שנאמר מול את בני ישראל. משה שכתר מלו פסס אחד ולא סת
 מילתם כדאין אלא חור ומל אותם, דאס כוונת הססיק על אותם שלא נמולו עדיין מכו טעם
 בלא אלס כוא כססס כרש"ל, ונס חסר דדייק מדגין כלל לאכזרי פ"ז ליוסס למול ישראל,
 הלא ככר כחוב כחורס מלות מילס, הלא ודאי אפריסס כחוסס: וקידן כל כערלוס. סס"ז פסוק
 עד סמלן כמסיו וססוק כס טעמא, ודייקוס מדכסיו ומלס אח בני ישראל אל נכעס סערלוס
 ולא ככיר כנכעס סערלוס, משה שכל עד שפסס כנכעס סערלוס: מלא מערלתן של ישראל
 וסא דכח כיוססס ס' וכל כסס סילודיס כמדכר לא מלו ואין לומר סקאי פל בני לוי ססס
 נמולו כדאיהא כסרי סדר כנכעלותן ססקא ס"ז, ססרי חומר מלא מערלתן של ישראל, לך
 כרש"ל כמו כסכסס לטיל כסס כרש"ל קידוס ססוסס מלו וסילודיס אחר כסיוסס לא מלו:
 סקאי אסרו ככמסס כו'. פ' פוס' ינמוס פ"א ב' ד"ס מאי טעמא סכנילו זס: מכסין אס
 ס"ל. כסס. כווכר פרשס פוריע פסורש טסס אחר: חייך סלין ישראל כוסיס כרסס מילס
 סו'. יס לומר דכסס אחר לו כקב"ס כן כיון שפסס מקנא לז' על מלוס מילס אני ססן לך זס
 לכסר סלין ישראל עושין כרסס מילס כו', ויס ספרשס לננאי כיליו אחר לו סקב"ס חסס
 פוליא לכו על בני סלין מקיימין כרסס, כטינד מרשס סמקיימין ארזו וכן משהס קלס סלסין
 אכל אי חסרס לומר כן סלסיו ז"ל כוליא דכס מ"ז פל ישראל ונס מי יכניס ללסיו סכסס
 וילסס כקוסו, לכן נראה כפי' כרש"ל (דרישס יו"ד פ' רס"ט): מכלן ססקיו סססס ססס

פרקי רבי אליעזר

עומים מושב כבוד למלאך הברית שנאמר ומלאך הברית אשר אתם
חפצים חתם בא וגו' אלהי ישראל יחיש ויביא בחייו משיח לנחמנו
ואחד לבבנו שגא' והשיב לב אבות על בנים :

פרק שלשים

בסיון התשיעי ישמעאל נולד בקשת ונתרבה הקשת שנאמר והי
רובה קשת והיה נוטל קשת וחצים והיה יורח אתר העופות
פעם אחת ראה את יצחק יושב לבדו ויורה עליו חץ להרגו ראתה
שרה והצידה לאברהם כזה וכזה עשה ישמעאל ליצחק אלא עמוד
וכתוב ליצחק כל מה שנשבע הקב"ה ליתן לך ולורעך חידך שאין
בן האמה הזה יורש עם בני עם יצחק שנאמר ותאמר לאברהם גרש
את האמה הזאת ואת בנה וגו' אמרה שרה לאברהם כתוב גם גרושין
ושלח את האמה הזאת ובנה מעלי ומעל בני מן העולם הזה ומן
העולם הבא ומכל הרעות שבאו על אברהם היה קשה ורע בעיניו
הדבר הזה מאד שנאמר וירע מאד בעיני אברהם על אורות בנו .
רבי יחזקיה אומר באותה הלילה נגנה הקב"ה על אברהם אבינו אמר
לו אברהם אי אתה יודע שהיתה שרה ראויה לך לאשה מסעי אמה
והיא חברתך ואשת נעורך . לא נקראת הגר אשתך ולא נקראת
שרה שפחתך שנאמר אבל שרה אשתך וילדת לך בן גר לא נקראת
אשתך אלא שפחתך וכל שרברה שרה באמת דברה אי ירע בעיניך
על הגער ועל אכתך שנאמר ויאמר אברהם אל אברהם אל ירע
בעיניך על הגער וגו' השכים אברהם בבקר וכתב גם גירושין וכתב
לה ונתן לה וישלחה מעליו ומעל יצחק בנו מעולם הזה ומעולם
הבא שנאמר וישכם אברהם ויקח לחם וחכת מים שדחה בגם גירושין
ולקח את הדרדור וקשר בכתניה כדי שיהא כתוב אתריה לידע שהיא
שפחה ולא עוד אלא כשרצה אברהם לראות את ישמעאל בנו ולראות
את

באור מספיק

משים מושב כבוד לאלי' שהוא מלאך הכרית . כל"ל , וכן הוא כבוד ויד' סי' רס"ח וכן עתה
כדק"מלאכי ס :

פרק ד ישמעאל נולד בקשת ונתרבה בקשת שגא' ויבי רובה קשת . המאמר כזה חפשי ולא
מלאכי כשם חקם וכו' מלא', ולמד"ל שגל נולד מקשת ונתרבה בקשת , שנאמר ויבי
רובה קשת וסידורו שגל מלאך כגד אשר טבעת קטיוט פורק , ונתרבה בקשת , ונתגדל . כי מרעס ויגדל
ורבים , וסידור שגל בקטיוט ונטבע רע לעשות רקיע כל סיום , ודרשו בן מדלל כמיס רובם
קשת כגדל כמסעו כי אם כמיס קשת , וכו' שם החומר , על שם קטיוט ערסו , ודרשו רובם
מלשון גידול , וסידור כל' שרש כל' כסיוט וכו' ויגדל ותרבה כי לא רחוק הוא למדע כלשם
כסבטי . אולם ביקורס סדר וירא סועת המאמר כזה כשגנוס חדשות ומלס לחקן . וירס
פליו חן לכרנו . דרשו מדכסיו ותרר שרס אם בן כגד מנחם , ואין מנחם אלס שזכר דמיס
דכסיו יקומו כל סעורס ויחקיו לפנינו : ליתן לך ולורעך . סי' ואס בן סיך ככל ליצחק כי
כוא קרוי כגד , לא בן ישמעאל שהוא בן סלמס ויקרא פ"ס אמו . וס ססיומו שנאמר ותלמד
לאברהם גרס סלמס הוואס וסלס נכס , וכלס סכוס סעס על סמס וכו' כגד : כתוב גם גרושין .
למדו וס מדכסיו ותלמד לאברהם גרס סלמס כואס דרשו סכוס מלשון גרושין כואס לאברהם
ליסן לכגד גם סטור , וכסיו כל אשר תלמד חלוק שרס סמס בקולס וגו' אס בן כוודלי בן
סכס וגירס אם כגד , או אסר לומר שדרשו מדכסיו ויכסס לאברהם ויקח לסס וגו' וישלח ,
דרשו וישלח כגון גרושין כחו ושלח סכיוס וכלסס וסיוס וגו' : ולקח אס סכסיו . סי' כעיק
וסקח אם כגד פ"ו ויסכס רדיוס : סוכך . סי' סגול וכסוי , כחו סכיוס כסא (כס סו כ)
סכוסס (ינמוס מו א') וכדלעיל פרק י"ד : ולא עיר אלס ככרלס לאברהם כו' . סי' גם סעסס
וס קסר כרדיוס כמחני' כדי שיראס חוסס מרחוק לדעס אנה וכלו ובא"ס דרך יססו , כי אכנסס
לסס לדעס פקוסם ככרי' בלס וכלס נללסס וס ישמעאל ויסס יודע א"ס מנחמו :